

10 ØKOSAMFUNN PÅ ÅR I NORGE

av Frederica Miller, *Gaia-Oslo AS* og
Simen Torp, *Hurdalsjøen Økologiske Landsby SA*

Rapporten er laget med støtte fra Miljøverndepartementet

Juni, 2013, Oslo, Norge

1

Innledning og konklusjon

HVA ER ET ØKOSAMFUNN,
OG HVA OPPNÅR DET

2

UTFORDRINGER

3

EKSEMPELET HURDAL,
PROSESSEN OG RESULTATENE

4

LØSNINGER
- MULIGE MODELLER
OG STRATEGIER

VEDLEGG:

1. Norske økosamfunns prosjekter og initiativer
2. Eksisterende nettverk og ressurser
3. Referat fra Verksted om økosamfunn
4. Prospekt Hurdalsjøen Økolandsby

INNLEDNING

Forskning viser at en gjennomsnittlig økosamfunns beboer i Danmark har et klimagassutslipp på rundt en tredjedel av en vanlig dansk borger. Økosamfunns bosettingen svarer dermed på hovedmålene i dagens klimapolitikk. Erfaringene tilsier likevel at økosamfunn blir til på tross av eksisterende regelverk, ikke på grunn av det.

Denne rapporten stiller spørsmålet:
Hvorfor er det så vanskelig å realisere økosamfunnsprosjekter i dagens virkelighet?
Hva kan gjøres for å sette fart i etableringen av økosamfunn for å møte klimamålene?

I denne rapporten er vi primært ute etter å finne praktiske løsninger, gode modeller og gode organisasjonsformer som kan bidra til å etablere økosamfunn i praksis:
10 økosamfunn på 10 år i Norge.

Første del av rapporten omhandler status for økosamfunn internasjonalt og i Skandinavia, og nærmere om hva et økosamfunn er og hva de oppnår. Internasjonalt er det en aktiv bevegelse ledet an av GEN (Global Ecovillage Network) som har støttet og fremmet etableringen av økosamfunn i hele verden. Økosamfunn kan dokumentere at de er et praktisk og konkret svar på klimautfordringene og miljøproblemene. I tillegg til dette skaper de sosiale, helsemessige, åndelige og kulturelle fellesskap som gir muligheter for en helhetlig livsstil i pakt med naturen. Livsstilsendringer er hovedstrategien til økosamfunn, koblet med praktiske konkrete løsninger på mange nivåer; bolig, matproduksjon, energiproduksjon, næringsvirksomhet mm. Dette møter de store utfordringer vår tid står overfor, og i dette er de unike i å presentere løsningsmodeller som er både teknisk og sosialt orientert.

I Norge er det mange initiativer for å etablere økosamfunn, men få som er realisert, i likhet med situasjonen internasjonalt. Det er noen overordnede strukturelle samfunnsmessige og økonomiske forhold som er felles både i Norge og internasjonalt, og som gjør etableringen av økosamfunn vanskelig. I tillegg er det noen spesifikke utfordringer i Norsk virkelighet. Rapporten prøver å identifisere disse utfordringene.

Ecovillages are the newest and most potent kind of intentional community. They unite two profound truths: human life is at its best in small, supportive, healthy communities and the only sustainable path for humanity is in the recovery and refinement of traditional community life.

- Dr Robert J Rosenthal,
Professor of Philosophy,
Hanover College

Hurdalsjøen Økologiske Landsby SA er et av de få initiativene i Norge som er etablert og under videre utvikling. Hurdal er iferd med å utvikle en organisasjonsform som kan være overførbart til andre prosjekter. Rapporten presenterer prosessen Hurdal har vært igjennom i løpet av de siste 10 årene og hvilke veivalg og utfordringer de har stått overfor.

Det er mange aktører involvert i etableringen av et økosamfunn, fra ildsjelene som vil sette igang; til konsulenter som arkitekter og sosiale prosessledere; banker og finansieringsinstitusjoner; myndigheter på alt fra kommunalt via fylkes- til statlig nivå. Avslutningsvis beskriver rapporten hvilke muligheter det er for de forskjellige aktørene i den lange prosessen etableringen av et økosamfunn krever, og noen mulige modeller for videre utvikling.

Rapporten ønsker å bidra til å skape fokus på økosamfunn som en svært interessant form for bærekraftig lokalsamfunn, og skape grunnlag for et videre arbeid med å minske dagens hindringer. For å gjøre dette mener vi at det bør etableres minimum 10 pilotprosjekter som på en praktisk og konkret måte kan prøve ut forskjellige etableringsmodeller og bygge opp erfaringer med løsningsorienterte metoder. Det bør også etableres tilskuddsmuligheter, identifisere reguleringsmessige metoder, nettverksarbeid, kurs og kompetanseoppbygging med mer. For å gjøre dette kan det etableres et nasjonalt ressurscenter, for eksempel GEN Norge som kan bli et nav i den norske økosamfunns satsingen, med et tett samarbeid med GEN internasjonalt.

KONKLUSJON

Anerkjennelse må følges opp med praktisk politikk. Rapporten nevner noen mulige strategier, modeller og organisasjonsformer for hvordan etablering av økosamfunn kan styrkes. Dette prosjektet foreslår muligheten av å etablere noen målrettede pilotprosjekter hvor forskjellige modeller kan prøves ut og evalueres. Et slikt arbeid bør kunne ut i etablering av egnede organisasjonsmodeller og forskjellige former for finansieringsmodeller. Det bør sees på muligheten til å få et konstruktivt samarbeid mellom stat, kommuner og private aktører. Nedenfor er nevnt hovedkonklusjoner og forslag for videre arbeid:

“10 ØKOLANDSBYER PÅ 10 ÅR”

Et målbevisst prosjekt som søker å etablere og evaluere minimum 10 pilotprosjekter. Prosjektene kan være økosamfunnsprosjekter som allerede er etablert, slik at man kan vise noen suksess eksempler, og andre som er under utvikling. Prosjektene kan initieres av både offentlige aktører som kommuner og enkeltpersoner. Vi mener at det i hovedsak er to aktuelle modeller i en norsk sammenheng som bør utprøves.

MODELLER OG ORGANISASJONSFORMER

Vi har valgt å kalle modellene for; **1. Gårdsbruksmodellen**; og **2. Rehabilitering av eksisterende steder**. Disse igjen kan organiseres på en rekke forskjellige måter hvorav vi mener følgende er spesielt interessant: **A. “Hurdal-formen”**; **B. Boligbyggelags/Borettslagsformen** og **C. Frisoner**.

1. Gårdsmodellen

Det er flere norske prosjekter som har etablert seg eller ønskes utviklet i forbindelse med gårdsbruk. Hurdal og Terra Libre er gode eksempler på prosjekter som er iferd med å bygges ut i tilknytning til en gård. I prinsippet handler det om å etablere en økolandsby eller økotun, der et gårdsbruk kan være tjenesteleverandør, og hvor økolandsbyen/tunet kan bidra til å få inn større mangfold og muligheter for flere mennesker på gårdsbruk. Gårdsbruk kan levere mat og ha en form for andelsjordbruk eller bare holde parseller for beboere og ta imot avfall i form av kompost og kloakk. De kan levere fornybar energi i form av ved, bidra med måking og strøing om vinteren, samt skape arbeidsplasser som videreforedler gårdens produkter mm. Boligområdet på sin side vil kunne bidra til at en noe ensom tilværelse som bonde/gårdbruker blir et større sosialt fellesskap som skaper kulturliv og et marked for produkter, gårdsarbeid mm. Med den store endringen norsk landbruk er i, og stadig

marginalisering av relativt små norske gårdsbruk som stort sett er avhengig av å utvikle stedbunden næring, er dette en modell som har potensiale til å skape nytt liv på landsbygda. Det finnes også interessante eksempler på bynære gårdsbruk som kan bli tjenesteleverandører for mere urbane strøk.

2. Rehabilitering av eksisterende steder

Det er flere økosamfunns prosjekter som har tatt i bruk eksisterende steder for å etablere økosamfunn. Det kan handle om rehabilitering av en eksisterende husklynge, næringsbygg, grend, bygd eller bykvartal. Et europeisk eksempel er Lebensgarten i Steyerberg, et økosamfunn som har overtatt et eksisterende boligområde, og gradvis gjort den om til et økosamfunn. I Norge har vi Svartlamoen prosjektet som et godt eksempel på et urbant økosamfunn. De er igjen et forbilde for Hausmania Kulturkvartal i Oslo som i mange år har forsøkt å bygge opp et byøkologisk kulturkvartal med både næring og bolig. Det finnes gode norske eksempler på urbane prosjekter som absolutt kan betraktes som økosamfunn.

A. “Hurdal-formen”

I det vi velger å kalle “Hurdal-formen” er det en privat utviklet og finansiert utbygging hvor beboerne til slutt blir selveiere av egne boliger med en andel i felleshus og arealer. Modellen er en vanlig norsk modell som egentlig bare er avhengig av å ha private aktører som er villig til å ta risikoen ved utvikling av økosamfunns prosjektet. Fordelene er en gjennomført profesjonell prosess som kan levere nøkkelferdige løsninger, noe som kan appellere til mange mennesker som ikke har tid eller kunnskap nok til å ha en større involvering i en prosess. Denne organisasjonsformen kan bidra til å sette fart i en utviklingsprosess som foreløpig har stått relativt stille, og være en mulighet for å få til et større antall prosjekter.

B. Boligbyggelags-/Borettslagsformen

Organisering som Boligbyggelag med overgang til borettslag er godt forankret i norsk lovgivning og gir til slutt de samme fordeler for beboerne som å være selveier. Hittil har ikke de eksisterende boligbyggelagene vist interesse for å være med på å utvikle økosamfunn, dette er imidlertid noe som kan endre seg. Med en sammenkobling til Husbankens virkemidler og en sosial boligpolitikk burde det være gode muligheter for å bruke denne formen i Norge. Organisasjonsformen må muligens finne tilbake til noen av rammebetingelsene fra pionertiden, og se til vellykkede utenlandske prosjekter som Freiburg og Tübingen i Tyskland.

C. Frisoner

Frisoner er områder hvor det kan tillates eksperimentell bygging med dispensasjon fra PBL, og mulighet for selvbygging. Det kan fra det offentliges side enten på kommunalt nivå, eller fylkesnivå (gjørne inspirert av statlig nivå!) gis klare miljømål som skal oppfylles, men med en stor frihet på valg av metode og strategi. Slike områder kan være med på å få frem innovative løsninger som ligger i forkant av dagens lovgivning.

Illustrasjon fra Økogrend Sørums, Gaia - Oslo AS

I tillegg til dette gir de muligheter for ildsjeler som ønsker eksperimentelle prosjekter til å prøve seg frem. I dagens situasjon hvor vi står overfor så store utfordringer hva gjelder klima- og miljøsituasjonen, er det helt nødvendig å oppmuntre til innovasjon og eksperimentell tenkning. Det danske Frilands eksperimentets suksess viser at dette kan være en appellerende form som kan gi en spennende utvikling. Frisoner er ikke tatt med som en egen modell, men kan være en del av alle modellene. For eksempel er det snakk om at man i Hurdal vil sette av et område med større grad av forsøksvirksomhet.

FINANSIERING

Spesielt finansieringsutfordringene må løses. Det bør etableres noen form for tilskuddsmuligheter, som for eksempel en egen post på Statsbudsjettet eller et fond. Det kan også jobbes med virkemidler via Husbanken, Innovasjon Norge og andre statlige institusjoner. Andre muligheter er et samarbeid med en privat bank som Cultura. Poenget er å få frem en ordning som vil minske den antatte risikoen ved etablering av økosamfunn, og i tillegg lette den vanskelige startfasen med planarbeid.

RESSURSSENTER

Det er behov for et faglig kompetent organ som kan være et støtteorgan for utviklingen av pilotprosjektene. Det må identifiseres reguleringsmessige metoder, gjøres nettverksarbeid ikke minst internasjonalt, utvikles/organiseres kurs og former for kompetanseoppbygging. Blant annet vil det være behov for forskningsmidler og tilskudd til dokumentasjon av løsninger og oppfølging i form av evaluering av prosjekter. For å gjøre dette mener vi at det er behov for en organisasjon som kan være pådriver for den ønskede utviklingen. Vi tror det kan være behov for en ny organisasjon - et nasjonalt ressurscenter - for eksempel GEN Norge som kan bli et nav i den profesjonelle norske økosamfunns satsingen, med et tett samarbeid med GEN internasjonalt. Et slikt ressurscenter kan ha rolle som en profesjonell utvikler av modeller og organisasjonsformer, kunnskapsformidling og politisk arbeid for å gjøre økosamfunn til en akseptert strategi for miljø- og klimavennlige lokalsamfunn. Norsk Økosamfunns Forening er et interessefellesskap og medlemsorganisasjon, en viktig rolle som foreningen fortsatt kan ha. Foreningen har bygget opp et nettverk av ressurspersoner, et åpent nyhetsbrev, holdt medlemsmøter og foredrag, og skapt mye inspirasjon og motivasjon. NØF og en GEN Norge kan ha et tett samarbeid, men forskjellige roller. NØF vil være en åpen grasrotsorganisasjon, mens GEN Norge kan videreutvikle en profesjonell satsing, med ressurscenter, kunnskapsoppbygging, kursvirksomhet, strategisk politisk satsing på distriktsutvikling med mere.

1.

HVA ER ET ØKOSAMFUNN, OG HVA OPPNÅR DET?

- Et definisjons spørsmål?

Det engelske ordet "ecovillages" oversettes direkte til norsk som "økolandsbyer". Imidlertid bruker man på norsk også begrepet økosamfunn og økobygder. På svensk brukes ordet ekoby, på dansk økosamfund. Den norske foreningen heter Norsk Økosamfunns Forening. Det er derfor valgt å bruke ordet "økosamfunn" videre i rapporten fordi dette begrepet dekker prosjekter både i urbane strøk og i distriktene.

Videre i teksten har vi valgt å gjengi en del forskjellige definisjoner fra forskjellige kilder for å vise hva som legges i begrepet økosamfunn eller økolandsby.

Økosamfunn er urbane eller landlige lokalsamfunn, som prøver å integrere et godt sosialt miljø med en lite ressurskrevende livsstil. For å oppnå dette bruker de forskjellige aspekter av økologiske designmetoder, permakultur, økologisk bygging, grønn produksjon, fornybare energikilder, samfunns skapende prosesser, og mye mer.

- GEN

HVA ER ET ØKOSAMFUNN?

I korthet kan et økosamfunn defineres som et lokalsamfunn der innbyggerne lever på en måte som er tilpasset økologisk kretsløp og de naturlige betingelsene på stedet. Det bør være mer enn et miljøaspekt som er vektlagt. Det at man sparer energi, komposterer og dyrker økologisk, bygger hus av sunne materialer, er ting som hver for seg er bra, men ikke alene nok til å kalle en bosetting for et økosamfunn. Et økosamfunn prøver å nå bærekraftige løsninger på flest mulig områder, selv om det er få som lykkes med alt.

Mange vil tillegge at et økosamfunn skal være mer samfunn enn de fleste lokalsamfunn i dag. Det vil si at det skal være en større grad av sosialt fellesskap mellom dem som bor der. I praksis knyttes begrepet oftest til eksperimentelle bosettinger, med alt fra noen få til flere hundre husstander. Mange spennende eksperiment som passer til den første definisjonen foregår imidlertid i eller ved større byer. Uttrykket "økosamfunn" dekker slike forsøk uavhengig av om de skjer i by- eller bygdemiljø.

Her vil vi reservere ordet økosamfunn for dem som forutsetter bevisst og forpliktende tilslutning. Disse kan også velge eksisterende bygninger som sin fysiske ramme (gjerne etter ombygninger for å gjøre dem mer miljøvennlige!) - hvilket det finnes eksempel på både fra bygde- og bymiljø.

Den formelle organisasjonsformen - hva folk juridisk sett slutter seg til - varierer økosamfunn imellom. Noen er organisert som borettslag (andelsboligforeninger, bostadsrättsföreningar), andre som andelslag (samvirkeforeninger hvis formål ikke bare er å forvalte boliger). Til og med kommandittselskap har forekommet, og noen samfunn har flere organisatoriske "lag" med ulike selskapsformer.

Fra IDEBANKENS nettsider <http://www.idebanken.no/redskapsbua/okoinnhold.html> europe.org, 2011).

GLOBAL ECOVILLAGE NETWORK

Internasjonalt er har det verdensomspennende nettverket GEN (Global Ecovillage Network) betydd mye for både definisjonen av begrepet økosamfunn, og spredning av kunnskap og forskning. GEN har vært aktiv i å få økosamfunn inn som en viktig del av FNs klima- og bærekraftstrategi. Sentralt i GENs definisjon av økosamfunn er at bosettingen skal ha et bevisst formål eller hensikt, på engelsk brukes begrepet "Intentional Community" om en beboergruppe som kommer sammen med felles mål eller hensikt, eller som utvikler slike mål. (Kan for eksempel være miljømessige, kulturelle, åndelige mål el.l.)

Kontinent	Land	Økosamfunn
Oceania	3	32
Syd Amerika	9	78
Nord Amerika	12	4
Asia	12	49
Afrika	17	76
Europa	33	314
Kilde GEN	86	673

GEN er en global organisasjon. I Europa er det ca. 20 nasjonale nettverk. Ellers finnes GEN i Afrika, Australia og Asia, Nord- og syd Amerika. Ifølge GENs kart på nettsiden finnes det minimum 670 økosamfunn i 86 land i hele verden (ved sjekk av skandinaviske og baltiske land var det underreportert). Dette viser både at dette er et internasjonalt konsept som kan fungere uansett kultur og naturgrunnlag, og at det er en verdensomspennende bevegelse.

For å spre erfaringene fra etablerte økosamfunn har GEN opprettet EDE - Ecovillage Design Education (Design utdanning for Økosamfunn). Her er det laget et curriculum som dekker alle aspekter ved livet i økosamfunn, det er publisert kursmateriale som finnes gratis på nettet for nedlasting i foreløpig 9 språk. Det er fire bøker basert på de fire dimensjonene i økosamfunn som omfatter 1.) økologisk økonomi, 2.) design av økologiske bosettinger, 3.) forming av sosialt fellesskap og 4.) det vitenskapelige og åndelige verdigrunnlaget for økosamfunn.

Et økosamfunn er en bosetting i menneskelig skala, som er gjennomtenkt utformet gjennom deltagende prosesser, for å sikre langsiktig holdbarhet. Alle de fire dimensjonene av holdbarhet (økonomisk, økologisk, sosial og kulturell) sees som gjensidig forsterkende. Å være oppmerksom på hver dimensjon er essensielt for en holistisk og sunn utvikling.

- (GEN, www.gen-europe.org, 2011)

Økosamfunn er resultatet av samfunnsborgere som går fra ord till handling når det gjelder å minske sitt økologiske fotavtrykk, samtidig som de øker sin opplevelse av sammenheng og mening. Det viser at det ligger innenfor menneskelig kapasitet og kunnskap å bevisst forhøye og forbedre det miljøet vi lever i.

- (GEN, www.gen-europe.org, 2011)

Drivhus, Lebensgarten.

Asperg, Tyskland.

GENs definisjon innebærer at et økosamfunn består av fire delvisjoner, som ideelt sett vektes likt, illustrert av bærekraft sirkelen (se nedenfor). Det finnes ingen slike ideelle økosamfunn, men de fleste rommer de fire elementer i forskjellig vektning. Det dreier seg om et verdigrunnlag, en sosial, en økologisk og et økonomisk aspekt.

GENs illustrasjon av den helhetlige modellen for økosamfunn, som viser hvilke aspekter som kan være tilstede i et økosamfunn.

BALTISK EU PROSJEKT

FNs anbefaling er fulgt opp av et svært interessant samarbeidsprosjekt i den Baltiske Sjøregionen. Prosjektet, som pågår nå, er et baltisk samarbeidsprosjekt, finansiert av EUs landbruksmyndigheter, hvor økosamfunn inngår i en strategi for å få til en framtidsrettet distriktsutviklingspolitikk.

Hovedmålet med forslaget er å justere distriktsutviklingsprogrammet slik at den oppmuntrer økosamfunn til å fungere som trenings- og forskningsentre for bærekraftig utvikling innenfor storsamfunnet.

Økosamfunn, i samarbeid med andre aktører innen distriktsutvikling som gårdbrukere, distriktsnæringer, sosiale entreprenører, akademika, politikere med mer, skal stimulere iverksettelsen av nye og retroinnovative naturlige landbrukssystemer, grønne bygg (med lokale, naturlige og rimelige materialer), lokale fornybare energikilder og naturbaserte avløpsrensesystemer.

Forslaget dekker 8 tiltak i det nye Distriktsutviklingsprogrammet 2014 - 2020, som kan bidra til å sette igang prosjekter basert på kunnskapen og initiativene i Økosamfunnsbevegelsen.

Disse tiltak er:

- LEADER, EU finansiert initiativ som skal bidra til at aktører i distriktene skal vurdere områdets langsiktige potensiale. Det skal bidra til igangsetting av integrerte, høykvalitets og originale strategier for en bærekraftig utvikling, som har sterkt fokus på partnerskap og nettverk med utveksling av erfaringer.
- Kunnskapsutveksling og informasjonsvirksomhet
- Rådgivningstilbud, gårdsvirksomhet og gårdshjelpsvirksomhet
- Samarbeid
- Kvalitets systemer for gårdsprodukter og matvarer
- Økologisk jordbruk
- Grunnleggende service og landsby (bygde) fornyelse i distriktsområder
- Gårds- og næringsutvikling

Hele forslaget finnes på denne lenken: <http://www.balticecovillages.eu/publications-and-other-info>

Økosamfunns bevegelsen er et initiativ som leter etter mer bærekraftige måter å leve på i landlige områder, og fremmer innovative løsninger som svarer på klimautfordringene, forurensning, ressursmangel og sosiale problemer som folk står overfor. Økosamfunns prinsippene har som mål å kombinere et sosiokulturellt miljø med en livsstil med lavt forbruk. Å leve i et økosamfunn er å velge et alternativ til den individualistiske, materialistiske og forbrukerorienterte livsstilen.

<http://balticecovillages.eu/sv/news/ecovillages-eu-strategy-2014-2020>

*Jorden er ikke en gave fra våre forfedre.
Den er et lån fra våre barnebarn*

-LØS

ØKOSAMFUNN - EN BIT AV PUSLESPILLET SOM SKAL GJØRE DET BALTISKE OMRÅDET MERE BÆREKRAFTIG

“Økosamfunn er en løsning på vår tids store problemer. De representerer en effektiv, tilgjengelig måte å motvirke ødeleggelsen av våre sosiale, økologiske og åndelige miljøer. De viser en vei mot et mere bærekraftig samfunn i det 21. århundre, og svarer på spørsmålene som er fremdeles tilstede 20 år etter Rio 1992. Allerede i 1998 ble Økosamfunn offisielt nevnt av FN blant de 100 Beste Praktiske Eksempler som fremragende modeller for en bærekraftig livsstil. Således står prosjektet “Økosamfunn for bærekraftig distrikts-utvikling” for en samling av mange gode praktiske eksempler og løsninger fra det baltiske området. Dets overordnede mål er å utvikle og formidle mere bærekraftige levemåter i distriktsområdene rundt Baltikum, ved å sette iverk en livsstil som på en vellykket måte kan fortsette langt inn i fremtiden (GEN 2012). Deling av erfaringer, og læring gjennom handling er virkelig nødvendig for oss alle for å ta videre skritt mot en bærekraftig utvikling. Økosamfunn er en viktig bit av puslespillet som skal gjøre den Baltiske Regionen til en region av mer levende distrikter i symbiose med bærekraftige byer og bygder. Sist men ikke minst, er Økosamfunnsprosjektet et av flaggskipene i EUs strategi for den Baltiske regionen (EUSBSR) og vil også bidra til CBSS strategien for bærekraftig utvikling 2010 til 2015, spesielt med å finne svar på spørsmål relatert til bærekraftig forbruk og produksjon, og bærekraftig by- og distrikts-utvikling.”

- Maxi Nachtigall, Council of the Baltic Sea States, Secretariat, Project Officer, CBSS - Baltic 21

DANMARK

Danmark har lengre tradisjon enn Norge både for fellesskapsløsninger som kollektive boformer og økosamfunn. Den danske foreningen heter LØS (Landsforeningen for Økosamfund), og er en nettverksforening og medlemsorganisasjon for å fremme økosamfunnsideen. De har rundt 300 medlemmer og 49 registrerte fellesskap. De har gitt ut boka “Økosamfund i Danmark”, som gir en grundig presentasjon av de danske erfaringene. Danmark har flere interessante initiativer som Friland hvor det ble gitt mulighet for eksperimentell bygging, og et fond for finansiering av de siste 30% av kostnadene for økosamfunn.

Visjonen om økosamfunn er bæredyktige bosettinger i by- eller landmessige omgivelser, som respekterer og bevarer kretsløpene i jord, vann, ild og luft. Det er bosettinger i menneskelig målestokk, hvor alle deler av tilværelsen er med. Den integrerer menneskelige aktiviteter i det naturlige miljø på uskadelig vis og medvirker til en sunn utvikling, som kan fortsette til evig tid.

Økosamfunn er samfunnsmessige eksperimentelle rom, hvor man forsøker å integrere bosetting, arbeidsplasser, fritid, kultur og åndsliv. Herigjennom befrukter økosamfunn det omgivende lokalsamfunn både økologisk, økonomisk, sosialt, kulturelt og spirituelt.

Konkret spenner økosamfunn vidt - fra mindre bosettinger omkring nedlagte gårder (5-20 enheter), over større økologiske landsbyer (10-400 enheter med mere eller mindre tilknyttet næringsvirksomhet), til fellesskaper omkring et spirituelt senter (10-40 enheter). Graden av økologi i byggeri og livsstil varierer, men felles er intensjonen om å leve på en måte, så vi kan være bekjent av å gi vår jord videre til våre barn.

- LØS

SVERIGE

I Sverige antas det å være mellom 30 og 40 "økobyar". Svenskene har hatt en noe mer praktisk/teknisk orientert holdning til økosamfunn, noe deres definisjon bærer preg av. Det finnes flere prosjekter som er bygget av store boligbyggelag som Understenshojden ved Stockholm, og Solbyen i Skåne. Den svenske Økolandsby Foreningen har foreslått tre konkrete løsninger for de problemene svenske økolandsby initiativer opplever:

1. Å bidra til å lette finansiering av økolandsbyer. Den politiske anerkjennelsen som Økolandsbyer oppnår gjennom ØKOLANDSBY prosjektet kan brukes til å påvirke politikere til å anerkjenne økolandsbyer som en viktig mottager av finansiering gjennom LEADER programmet.
2. Skape et ressurscenter som gir støtte til økolandsbyer og de spesielle utfordringer de møter. Dette ville øke økolandsby etablering, men innebærer grunnleggende finansiering.
3. Bidra til å lette godkjenningen av små skala miljøvennlige VA systemer, p.g.a kommunenes gammeldagse retningslinjer. Politikere må bidra til å hjelpe kommunene oppdater retningslinjene.

ØKOBY

Økoby er et boligområde (by) med energieffektive hus, som er bygget med naturvennlige materialer og gjerne med lokale VA-løsninger og avfallshåndtering. I en økoby er det bra om man har miljøvennlige energikilder (gjerne lokalt produserte) og har mulighet for en viss selvhusholdning, som dyrking og dyre-hushold.

- *Ekoby.se*

NORGE

I Norge ligger vi foreløpig langt etter våre nordiske naboer i antall økosamfunn. Det er først og fremst Camphill bevegelsen som har lyktes i å etablere steder, selv om disse også fungerer som institusjoner for psykisk utviklingshemmede, inneholder de de fleste elementene i et økosamfunn og må i høyeste grad sees som gode eksempler. Norsk Økosamfunns Forening (NØF) med nettsiden www.okosamfunn.no er den norske interesseforeningen. I Norge er det et fåtall nyere økosamfunnsprosjekter som er realisert, deriblant Hurdal Økologiske Landsby. Vi har derfor valgt å beskrive Hurdal som et eget eksempel. De øvrige norske eksemplene er omtalt i et eget vedlegg.

I boka "Ecovillages a practical guide to sustainable communities" skrevet av Jan Bang er kjennetegnene på økosamfunn som følger:

- Bosetting med menneskelig skala, vanligvis bestående av 50 til 100 medlemmer, med unntak.
- Bosetting som inkluderer de fleste funksjonene i medlemmenes dagligliv, med unntak.
- Giftfri matproduksjon, næringsvirksomhet, fritid, sosialt liv og handel; beboernes verdiskaping foregår innenfor så vel som utenfor bosettingen, balansert i en form som ikke isolerer landsbysamfunnet fra lokalmiljøet for øvrig.
- Beboernes aktiviteter er integrert i naturen på en måte som ikke skader den; der kretsløp er retningsgivende for ressursforvaltningen.
- Det tilrettelegges for beboernes behov for stimulans og sunn egenutvikling: sosialt, kulturelt, fysisk, følelsesmessig, mentalt og evt. spirituelt / åndelig.
- Kan på en vellykket måte fortsette inn i framtiden.
- Skal planlegges for en optimal praksis, med tilpasning til biosystemet som ikke skal skade natursystemene og med helhetlig økologisk byggeri tilpasset stedet.
- Rettferdig økonomisk system (eks, bytteringer, interne LETS-systemer).
- Demokratiske beslutningsprosedyrer - etablering av konfliktløsningskulturer som ivaretar samfunnet internt – så vel som naboskapet med omliggende bosettinger.
- "Limet" – den sosiale kulturen som bidrar til trivsel og livskvalitet.
- Helhetsperspektiv - her synes perma-kultur uunnværlig som instrument for en gjensidig vekselvirkning og integrasjon av komponentene i sammenhengen. Forfatteren vektlegger spesielt forbindelsen til lokalmiljøet, samfunnet, verden og spesielt rettferdig fordeling i solidarisk samspill med Sør.

HVA OPPNÅR ØKOSAMFUNN I PRAKSIS?

Det er gjennomført flere forskningsprosjekter som evaluerer hvorvidt økosamfunn oppfyller de miljømessige målene de har satt.

I faktaboksene gjengis hovedresultatene fra en dansk, skotsk og amerikansk undersøkelse med henholdsvis vurdering av CO2 utslipp (den danske) og økologisk fotavtrykk (den skotske og amerikanske). Resultatene viser at selv med et snevert sett av parametre, når økosamfunnene de internasjonale og nasjonale målsettingene ikke bare for reduserte klimagassutslipp, men også for et bredere sett med miljømål. I tillegg til dette skaper de et sosialt liv som gir økt livskvalitet, til en økonomisk pris som åpner for at et mangfold av mennesker (unge, etablerte, gamle, barnefamilier, single med barn osv.) faktisk har råd til å bosette seg. Dette må sies å være oppsiktsvekkende resultater. Slike resultater har da også gjort at FN allerede i 1998 identifiserte etableringen av økosamfunn som en viktig strategi for å nå klimamålene.

ECOVILLAGE ITHACA, USA:

100 voksne, 62 barn, 60 boliger. 71 ha
Totalt 40% under vanlig ressursbruk.

3 uavhengige studier av MIT, Cornell og Ithaca College har vist følgende:

71% lavere vannforbruk.

45% jobber "hjemme" i landsbyen.

75% av avfallet resirkuleres og komposteres.

90% av området er for dyrking, skog, vann og beite. Mat kjøpes fra eget gårdsbruk. Kan kjøpe lokalt gjennom arbeid eller vanlige priser.

40 til 50% mindre energi enn andre boliger i NØ USA, (nyeste del opp til 90% lavere)

Mindre boliger, godt isolert, vertikalt delte boliger, syd fasade med vinduer
= passiv sol, felles oppvarming for varmtvann + oppvarming.

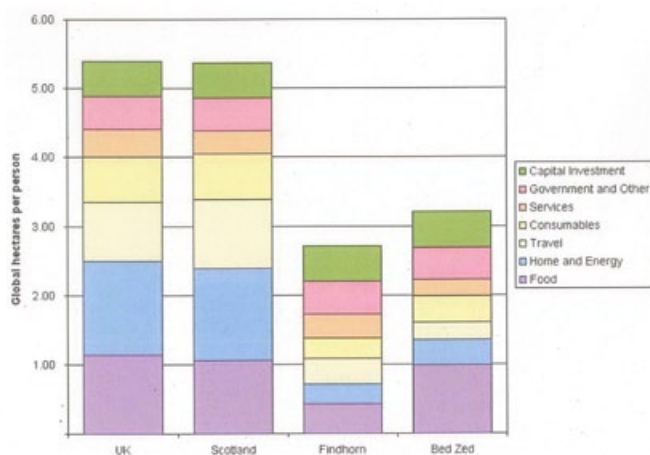

Figure 12. Comparison of Ecological Footprints for UK, Scotland, Findhorn Foundation and Community and Bed Zed.

FINDHORN, SKOTTLAND

400 beboere

181 boliger, hvorav 48 deltok = 27%

Fotavtrykk Findhorn: 2,71 gha/person.
Til sammenligning: Bed Zed 3,20
UK/Skottland gjennomsnitt 5,40
Dvs. 50% av gjennomsnittet i UK/Skottland.

Eksporterer mere fornybar energi enn de bruker = "pluss energi"

Eget biologisk avløpssystem.

Egen bank med eget pengesystem.

De fleste bor og jobber på Findhorn, lite pendling.

- Fra rapport: Økologisk fotavtrykk for Findhorn 2005, <http://www.ecovillagefindhorn.com/docs/FF%20Footprint.pdf>

LIVSSTILSENDRING SOM KLIMASTRATEGI.

REDUKSJON AV CO2 UTSLIPP FRA 3 FORSKJELLIGE ØKOSAMFUNN I DANMARK

av Kaj Hansen.

Utdrag fra artikkel i Fra LØSNET nr. 61-62 Desember 2009.

Måling av CO2 utslipp (ikke andre drivhus gasser) fra 3 økosamfunn av miljøkonsulentene Pöyry A/S i 2009 dokumenterer at deres gjennomsnittlige CO2 utslipp ligger hele 60% under det nasjonale gjennomsnittet. Denne studien er i samsvar med internasjonale studier som viser at det økologiske fotavtrykket til 3 økosamfunn i USA, Storbritannia og Ungarn var under halvparten av deres respektive nasjonale gjennomsnitt. GEN - Global Ecovillage Network, som består av tusenvis av økosamfunn over hele verden, har lenge argumentert for at livsstilsendring er nøkkelen til å redusere påkjenningene på økosystemet uten å miste livskvalitet.

Vanlig danske = 10 tonn, hvorav statlig 3,8 tonn, resten 6,2 tonn.

Gjennomsnitt økosamfunn = 2,5 tonn.

Hovedforskjell pga. CO2 nøytral oppvarming (biobrensel ol), mindre transport, primært økologiske produkter.

Energibruk: 70% under.

Strøm = 37% under (Svanholm = 0 produserer eget strøm).

Transport: 35% under, mindre privat bil, mere offentlig transport, mindre flyreiser.

Forbruk: 29% under, egen mat produksjon, mere økologiske varer, mere resirkulering.

Vannforbruk: 12% mindre (inkl. Svanholm med jordbruk), ellers 56% mindre.

Sannsynligvis er tallene enda bedre, fordi det er ikke tatt med effekten av økologisk jordbruk.

Økologisk fotavtrykks målinger er bredere, og tar inn ressursbruk mm.

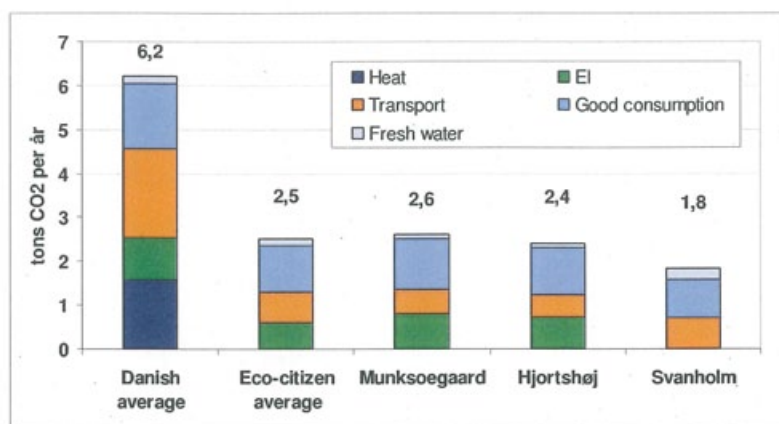

Figure 2: Average CO₂ emissions for a Danish citizen compared with citizens from the different eco societies

Konklusjon:

"Vi står overfor ikke bare en klimakrise, men en oljekrise, en matkrise, og en overbefolkningskrise. Vi står overfor en systemkrise som har sin årsak i en ikke bærekraftig livsstil. Vi må revurdere den måten vi lever og arbeider på. Vi må revurdere hvorvidt stadig økende forbruk og vekst er ønskelig, eller mulig. Vi må møte disse utfordringene på en helhetlig måte. Skal vi unngå ødeleggende klimaendringer, må våre klimagass-utslipp (ikke bare CO₂) reduseres til mellom 1 til 2 tonn/person/år innen 2050. Økosamfunns beboere har adoptert en positiv visjon for framtiden basert på en livsstil i tråd med det å være en integrert del av naturen, og som respekterer behovet for å leve lett på jorden. Gjennom et personlig engasjement handler de i tråd med holdningen. Økosamfunn er levende eksempler på hvordan vi kan leve på en bærekraftig måte uten å overbelaste økosystemet, og uten å ofre livskvalitet. Tvert imot hevder økosamfunnsbeboere over hele verden at de har et mere tilfredsstillende livsstil enn deres vanlige kollegaer, ikke minst barna. Bare spør dem! Økosamfunnsbevegelsen er nå verdensomspennende, og vokser sakte men sikkert, ettersom flere og flere oppfatter fordelene ved å endre livsstil. De som er interessert bør sjekke videre ved å se på "the Global Ecovillage Network" og besøke et økosamfunn i nærheten."

2.

UTFORDRINGER

“DEN 3 DELTE BUNNLINJEN” + VERDIER!

Økosamfunn omfatter den “3 delte bunnlinjen” (se side 23.) som er anerkjente målsettinger for bærekraftige prosjekter. I tillegg har økosamfunn grunnleggende livssynsverdier som en fjerde dimensjon. En slik helhetlig tilnærming skaper i seg selv en kompleksitet og utfordringer for dagens samfunnssystemer. Svenske Monica Andersson har i sin doktoravhandling om bærekraftig byutvikling pekt på at mesteparten av dagens planverktøy, forretningssystemer og forskrifter er skapt i en tid hvor funksjoner ble segregert - bolig, næring, landbruk osv. i enhetlige områder. Det gjør at når man skal skape økosamfunn, om de er i byen eller på landet, med en blanding av flere funksjoner, så vil det komme i konflikt med eksisterende metoder, verktøy og strukturer. Eksempelvis er kombinasjonen av et boligområde og dyrkbar jord i Norge svært utfordrende.

TIDSASPEKTET

Det er gjennomgående i svært mange økosamfunns prosjekter at de bruker mange år på etableringsfasen. Vi snakker her om alt fra 3 til 10 år for å etablere et prosjekt. Dette gjenspeiler de samlede utfordringene slike prosjekter møter. Det er ofte bare prosjekter hvor det er sentrale ildsjeler som ikke gir seg, som til slutt lykkes i etableringen. Mange grupper går i oppløsning før de en gang har kommet til realiseringsstadiet. Vi kan derfor si at økosamfunns prosjekter blir snarere til på tross av dagens systemer enn som et resultat av samfunns-prioriteringer.

STED - Å FINNE TOMT

Å finne stedet der økosamfunnet kan etableres er i seg selv en utfordring. Økosamfunn ønsker som regel å ha en god kobling mellom bolig, næring og grøntarealer, det vil si mulighet for dyrking av mat i nærmiljø, og etablering av næringsvirksomhet. Denne kombinasjonen er svært problematisk innenfor norsk lovgivning. Konsesjonsordningene for landbruket og jordvern, samt samordnet areal- og transport gjør at det er svært få jordbrukseiendommer hvor et boligområde vil bli tillatt. Økogrenda Terra Libra etablert i forbindelse med et gårdsbruk, fikk strenge begrensninger på antall boliger (maks. 10 boliger), det samme gjelder økogrenda tilknyttet Ramme gård i Vestby kommune som har en begrensning på maks 7 boliger. Forslaget til Bergan Økolandsby i Telemark ble stoppet på fylkesnivå grunnet jordvern, selv om økosamfunnet på ca. 30 boliger skulle bygges på et småbruk som har ligget brakk de siste tiårene, og hvor en konvensjonell produksjon av mat aldri ville kunne nærme seg mengden matproduksjonen fra en intensiv hagebruk tilknyttet et økosamfunn. Lofoten økolandsby er et av de få eksemplene som muligens får

I de rike landene i nord er typiske problemer billige masseproduserte varer fra andre land som utkonkurrerer lokal produksjon; strammere lover og forskrifter og vanskeligere plan- og byggeprosesser; regulering rundt finansielle strukturer og banker, hvor det er vanskelig å etablere små lokale bank virksomheter; og umuliggjøring av matforedling på landsby nivå på grunn av ekstreme krav. Slike tendenser gjør at etableringen av økosamfunn og nye næringer basert på lokal produksjon gjøres vanskeligere. Flere økosamfunnsinitiativ har strandet på manglende finansiering.

Jonathan Dawson

igjennom en regulering av et småbruk, men også her er det begrenset til 15 tomter. Det er mulig at Gjernes Økogrend ved Arendal kan bli et første eksempel i Norge på et større økosamfunn med sterk tilknytning til et gårdsbruk hvor kretsløpstjenester leveres av gården. Imidlertid er dette prosjektet foreløpig helt på idestadiet og lagt i bero.

FOLK

Sosiale mål for økosamfunns prosjekter kan gi utfordringer knyttet til organiseringsform, konflikthåndteringsmetoder, etablering av fellesløsninger, og spørsmål om graden av medvirkning. Mennesker som kommer fra et samfunn som primært er individualistisk orientert, og hvor det er liten trening i gruppe-arbeidsprosesser, stiller med et sterkt handikap i etableringen av økosamfunn. Det er utviklet en mengde gode modeller for konflikthåndtering, konsensusavgjørelser, ol. men disse er lite tilgjengelige i praksis. I tillegg er tendensen til å lage individuelle løsninger sterk, noe som svekker muligheten for å bruke mere effektive fellesløsninger på for eksempel oppvarmingsystemer, kloakkløsninger ol.

MEDVIRKNINGSPROSESSER

Former for medvirkning og medeierskap er for de fleste økosamfunnsprosjekter grunnleggende ingredienser i etableringen av økosamfunn. Prosessen kan i positive fall være det viktige sosiale limet som bærer prosjektet gjennom utfordringer og hindringer. I verste fall kan det skape konflikter som sprenger gruppen. Sosial trening kan sies å være et viktig delmål for mange økosamfunns prosjekter, og det må tidlig håndteres og skapes gode

FINANSIERING

Etablering av økosamfunn krever finansiering. De aller fleste økosamfunn har blitt til ved privat finansiering av medlemmer. Som regel er de første delene av prosessen anskaffelse av tomt og reguleringsarbeid. Dette krever en startkapital som ikke alltid er lett å skaffe. Når prosessen i tillegg tar tid og det kan være dårlig sikkerhet for investeringer er dette en vanskelig fase. Deretter kommer selve byggefasen med behov for boliglån, selvbygging eller andre former for innsats for å få realisert boliger og felleshus. Erfaringer fra Hurdal tilsier at det er svært vanskelig å få finansiert denne fasen. Selv om man kan ha opp til 95% av nødvendig kapital på plass kan de manglende 5% med risiko kapital mangle, og derved velte hele lasset. Husbanken er ikke lenger en bank som sikrer finansiering av slike prosjekter. Det må skaffes lån fra private banker som etter at boligene er ferdigbygget eventuelt konverteres til Husbanklån.

Større eiendomsutviklere og private finansører har hittil ikke vist nevneverdig interesse for å utvikle eller finansiere prosjekter. Til det har det vært vurdert som en for stor risiko. Hurdal skal nå finansieres og bygges av et privat etablert finansierings- og utviklings selskap som ser det som viktig å promotere helhetlige økosamfunn. Imidlertid er det en helt ny utvikling som kommer. Under diskusjon av modeller for den nye bydelen på Brøset hevdes det av private utbyggere at de er lite villige til å ta for stor risiko, de har sine marginer som må holdes. Det er derfor en klar utfordring å finne risikovillig kapital som kan finansiere eller muligens bare garantere 'risikoen'. Erfaringer fra andre land tilsier at økosamfunn er en svært sikker investering fordi de hegnes om av engasjerte beboere. Skepsisen fra finansieringshold er derfor ikke saklig fundert, men snarere en frykt for noe som oppfattes som nytt og usikkert.

Det er per i dag heller ingen statlige institusjoner som kan stille med garantier eller sikkerhet for den antatte økte risikoen ved etablering av økosamfunn. De former for støtte som finnes ligger enten i forkant av prosessen som midler til planlegging, eller i etterkant av ferdigstillelse med utbetaling av støtte til investeringer i for eksempel energiteknologi.

I tillegg til dette er økosamfunn ofte kritiske til etablerte økonomiske modeller. De ønsker i mange tilfeller å skape lokale bytteøkonomier og andre mere egalitære finansieringssystemer. De har som regel et mål om at beboerne skal ha minst mulig gjeld for å frigjøre tid og gi økt livskvalitet. Camphill bevegelsen har gjennom sine landsbyer lyktes med å få til en form for fellesøkonomi, som er en spennende mulighet som praktiseres i flere økosamfunn. Landsbyene finansieres på vanlig vis, men de er en del av et større antroposofisk fellesskap som kan bidra med sikkerhet for finansiering. De har lyktes å få storsamfunnets aksept for at de utfører en viktig sosial tjeneste som staten betaler for, imidlertid pålegger dette landsbyene et sterkt press til å institusjonalisere seg.

prosesser. Det er idag liten erfaring med når i prosessen det er hensiktsmessig å invitere inn til sterkere medvirkning eller praktisere konsensus løsninger. Erfaringer fra Hurdal tilsier at man har en tendens til å invitere inn til medvirkning/konsensus noe ukritisk, spesielt i en etableringsfase kan dette være tungvint. Det finnes idag ingen organisert opplæring, erfaringsutveksling eller veiledning om medvirkningsmodeller for økosamfunn på norsk. Tilgjengelig kunnskap formidles først og fremst via internasjonale organisasjoner som GEN og EDE.

ORGANISERING

Valg av organisasjonsform er også en viktig utfordring. Økosamfunn omfatter alt fra mere individuelt orienterte selvbyggingsprosesser, til borettslags modeller, andelsamfunn, samvirker, stiftelser og felleseide prosjekter. Det finnes liten veiledning om hva som kan være gode modeller, og mange må prøve og feile før de finner riktig organisasjonsform. I Norge er boligbyggelag og borettsmodellen legalt enklere enn i mange andre land. Imidlertid har de etablerte boligbyggelagene gått fra å være småskala folkestyrte enheter til å bli store utbyggere som konkurrerer på lik linje med andre kommersielle utbyggere, og som kan være lite villige til å gå inn i risiko prosjekter som de oppfatter som marginale og spesielle.

ARBEID - NÆRING

Et viktig delmål for de fleste økosamfunn er å kunne romme og skape lokale arbeidsplasser. Økosamfunn skal være flerfunksjonelle, dvs. de vil i liten grad kunne kalle seg økosamfunn om flesteparten av beboerne er avhengig av å pendle langt til arbeid. Det er derfor et viktig mål å inkludere muligheten for næringsvirksomhet. Dette trenger ikke nødvendigvis være en integrert del av selve økosamfunnet, men det er avgjørende at det skapes gode bånd til lokalmiljøet. Mange økosamfunn skaper også egne arbeidsplasser tilknyttet virksomheten, i kraft av å være utdanningssentre for en ny livsstil tilbyr mange økosamfunn kurs og utdanning. Dette identifiseres også av det baltiske EU prosjektet å være en viktig rolle for økosamfunn. Næringsvirksomheten skal understøtte og bygge videre på det miljøriktige fundamentet til økosamfunnene, og det er velkjent at næringsetablering i det hele tatt, og spesielt grønn næringsetablering heller ikke er enkelt.

SELVBYGGING

Selvbygging er en løsning mange økosamfunn tyr til for å minske behovet for kapital. Imidlertid representerer selvbygging også mange utfordringer. For selv om man tenker at mye kan bygges selv, dvs, "billig" uten å betale andre, så er det uansett forbundet kostnader til materialer, søknadsprosesser, gebyrer og avgifter. Mange undervurderer hvor mye tid de som amatører må bruke for å bygge en bolig, og at mens de bygger ofte må ha en jobb, slik at det kan bli minimum ett år med dobbelt arbeid. Dette i sammenheng med at det ofte er unge mennesker i en etableringsfase, gjerne med små barn, skaper en krevende situasjon. I tillegg er selvbygging blitt vanskeligere og vanskeligere å gjennomføre som resultat av innstramminger i plan- og bygningsloven.

OFFENTLIGE MYNDIGHETERS ROLLE

Offentlige myndigheter, om de er på lokalt kommunalt nivå, fylkesnivå, og tildels statlig nivå gjennom lovgivning, politiske retningslinjer, og andre offentlige aktører, har en sentral rolle å spille. Det er så å si utenkelig å få til en etablering av et økosamfunn uten velvilje fra offentlige myndigheter på alle nivåer, ikke minst i hjemmekommunen. Økosamfunn er fullstendig avhengig av politisk velvilje for å få gjennomført regulering, og eventuelle nødvendige dispensasjoner.

Dersom de lykkes med å skape et lokalt engasjement, er fylkesnivå neste utfordringen. Fylkesnivået håndhever statlige retningslinjer i form av rikspolitiske retningslinjer for samordnet transport og arealbruk, jordvern med mere. Slike retningslinjer kan om de håndheves bokstavelig hindre etablering av prosjekter. Når det gjelder samordnet areal- og transport er det mange eksempler på at prosjekter er blitt både stoppet og begrenset fordi de ikke ligger sentralt i forhold til trafikkknutepunkter. Det grenser etterhvert til en svært dogmatisk holdning fra fylkesmyndigheter som ikke evner å se mulighetene i en mere helhetlig tilnærming.

Staten har gjennom sine virkemidler som Innovasjon Norge, Enova, Husbanken med flere mange virkemidler som kunne bidra til å støtte etableringen av økosamfunn. Det finnes flere eksempler på prosjekter som

har fått en viktig håndsrekning i en startfase blant annet fra Husbanken. Imidlertid er ofte støtteordningene tilpasset mere ensidige tiltak, eller andre skala enn det et økosamfunns prosjekt representerer. Det igjen gjør at slike prosjekter ofte faller mellom stolene, slik at det neppe er verdt tiden og innsatsen som kreves for å få støttemidler.

OFFENTLIG LOVVERK

Plan- og bygningsloven, ved TEK 10, er blitt et potensielt problem for bygging av sunne kretsløpshus. Den ensidige fokuseringen på energieffektivisering med forslag om passivhus standard har gått på bekostning av en helhetlig tilnærming til økologisk byggeri. Det er pt. svært vanskelig å bygge naturlig ventilerte hus. Dette er svært betenkelig i en tid hvor det nettopp er behov for stor innovasjon og et mangfold av tilnærminger for å finne gode og helhetlige løsninger på en mere klimanøytral byggeskikk.

Det innledende sitatet fra Jonathan Dawson til dette kapittelet forteller også om generelle problemer for småskala lokale løsninger, om det er for matvareforedling, næringsvirksomhet eller husbygging. Det er en sterk utfordring at mere og mere av lovgivningen drives frem av store kommersielle aktører med ferdig produserte løsninger, noe som går sterkt utover de små lokale løsningene.

Alle disse utfordringene er en del av det samlede bildet som i stor grad motvirker etableringen av økosamfunn. Fra Sverige og Danmark meldes det også at det er vanskeligere nå enn før å etablere økosamfunn og færre prosjekter etableres. Av de baltiske land er det bare Russland og Latvia hvor antall prosjekter er i en sterk utvikling. I en tid hvor vi så sår trenger slike løsninger er dette et tankekors. Målet i det neste kapittelet er å se på forskjellige modeller som kan bidra til å endre dette bildet.

3.

HURDALSJØEN ØKOLOGISKE LANDSBY

- historien og prosessen bak Norges første økolandsby

HISTORIKK

Kilden Økosamfunn

Utgangspunktet for Kilden økosamfunn var en gruppe mennesker i Østlandsområdet som ønsket å finne et egnet sted for å sette igang et økosamfunn. Flere av medlemmene hadde besøkt Findhorn Foundation (FF) i Skottland i 1996. FF er en av verdens første økolandsbyer og har eksistert siden 60-tallet. FF har utviklet et imponerende samfunn som viser et velfungerende, holistisk og bærekraftig bo- og livsstilskonsept. Ca. 400 personer bor i selve landsbyen og ytterligere ca. 1500 tilknyttede personer bor i nærheten. Hvert år kommer tusenvis av besøkende hit.

De fleste av initiativtagerne til Kilden bodde i Oslo og omegn, og ønsket å etablere den fremtidige økolandsbyen i nærheten av Oslo, helst ikke mer enn en time fra sentrum. Et aktivt styre ble stiftet og hovedoppgaven til dette styret var å finne en egnet eiendom, fortrinnsvis en landbrukseiendom. Målet var å etablere Norges første økolandsby og bygge ca. 50 hus på eiendommen. Markedet ble saumfart og det ble gjennomført befaringer på mange ti-talls gårder. Det ble også avholdt møter med en rekke kommuner i Østlandsregionen. Etter ca. tre års intensiv leting hadde Kilden Økosamfunn tre potensielle eiendommer «på hånden». En gård i Hobøl (Blixland), et småbruk på Nesodden (Toppen) og en Prestegård (Gjøding) i Hurdal. Kilden hadde på denne tiden mer enn 100 aktive voksne medlemmer og majoriteten ønsket å satse på muligheten som hadde dukket opp på Nesodden. Det ble etablert en gruppe som satte i gang arbeidet med å få til en omregulering av eiendommen.

Prosjektet på Nesodden opplevde etter hvert en del motstand, både fra kommunen og hyttenaboer. Hovedargumentasjonen for motstanden var at naboene til den aktuelle eiendommen ikke ønsket en utbygging i det de oppfattet som Nesoddenmarkas "indrefilet". Prosjektet måtte skrinlegges. Prosjektet i Hobøl opplevde også, etter en del prosess, at det ble komplisert å komme videre, hovedsakelig pga. utfordringer knyttet til odel. Til slutt, etter flere års intenst arbeid med å etablere en norsk økolandsby, var det bare Hurdal igjen. I 2001 blir Kilden kontaktet av daværende ordfører i Hurdal kommune.

Hun hadde hørt om økolandsbyplanene, og mente dette ville passe svært bra på Prestegården Gjøding, som kommunen nylig hadde kjøpt av Opplysningsvesenets Fond. To familier, som begge var medlemmer i Kilden, bestemte seg for å forfølge denne muligheten, og de satte i gang prosessen med å sjekke ut mulighetene for å få til et økolandsbyprosjekt i Hurdal. Etter noen måneder var "Hurdalsgruppen" blitt en gjeng på 10 personer. Etter flere års intenst arbeid med å etablere en norsk økolandsby, var det bare Hurdalsprosjektet igjen.

Hovedgrunnene til at gården i Hurdal var så interessant var følgende:

- Flott gård med god beliggenhet – sentralt i bygda.
- Under 1 time fra Oslo.
- Gode muligheter for etablering av fremtidig næringsvirksomhet og arbeidsplasser, da Hurdal er en del av vekstområdet "Gardemoregionen" på Øvre Romerike.
- Mulighet for stor grad av selvforsyning (590 daa. stor eiendom med 160 daa. god matjord).
- Gode solrike byggeområder i skog og utmark nær gården.
- Nærhet til innsjø og elv.
- Kommuneplanen hadde allerede åpnet opp for utbygging i det aktuelle området.

LANDSBYDRØMMEN

Et liv med tid til livet

Å leve en bærekraftig livsstil som i minst mulig grad belaster vår natur, våre omgivelser, vår matjord, vårt miljø og klimaet.

Å bo i et moderne hus eller leilighet, bygget av pustende naturmaterialer og med utsikt mot havet eller en vakker innsjø.

Å være selvforsynt på strøm og varme, kun ved hjelp av solen, og å ha en egen vedfyrte bakerovn på kjøkkenet hvor du kan lage mat og hjemmebakket brød, og varme opp varmtvannet på vinterstid.

Å ha en egen kjøkkenhage og et drivhus knyttet til huset, hvor du hver dag, vår, sommer og høst, kan høste egendyrket salat, urter og tomater.

Å bo midt i naturen, på en bondegård, og samtidig ha urbane kvaliteter som cafe, butikk, bakeri og et økologisk nærings-senter med kontorfellesskap i gangavstand fra der du bor.

Å rusle ned grusvei, en tidlig sommerkveld, til kulturhuset nedi bakken og få en magisk konsertopplevelse av noen musikere som er på besøk.

Å stå opp om morgenen og hente en kurv på trappen. En kurv med ferske lokal-produserte økologiske grønnsaker, frukt og bær, nybakt brød og nykvernet kaffe, for deretter å rusle ned til morgenyoga ved innsjøen.

Å la barna vokse opp i et trygt og levende miljø, med et stort fellesskap rundt seg.

Å kunne låne et par hester en søndagsformiddag, og ta seg en ridetur innover i de dype skoger.

Det finnes mange mennesker i dag som går rundt med slike drømmer. I Hurdal har en gjeng holdt på i mer enn ti år med realisere Norges første økolandsby.

HURDAL KOMMUNE

Både kommuneadministrasjonen og den politiske ledelsen har i all hovedsak vært positive til økolandsbyprosjektet siden oppstart. De uttrykte tidlig at de så på økolandsbyprosjektet som et slags "kinderegge".

1. Økologisk gårdsdrift, 2. boligutbygging og 3. etablering av lokal næringsvirksomhet. Økolandsbyen har helt siden oppstart forsøkt å ha en mest mulig åpen kommunikasjon med kommunen. Dette har gjort at vi ofte har vært i forkant av utfordringer som har dukket opp. Det var nok en fordel, og kanskje en nødvendighet i forhold til kjøpet av gården, at en av pionerene hadde vokst opp på en gård og hadde økologisk landbruks-utdannelse. Dette skapte en trygghet rundt at gården skulle bli drevet på en forsvarlig måte og muliggjorde nødvendig konsesjon. Kommuneplanen i Hurdal inneholdt også mange visjoner om en grønn og bærekraftig kommune. Det var ikke vanskelig å "parre" økolandsbyens visjoner med målene i kommuneplanen. Prosessen med kjøpet av gården, og noen år etter godkjenning av reguleringsplanen, ble enstemmig vedtatt av kommunestyret.

GIJØDING GÅRD

Gjøding gård var tidligere Hurdal Prestegård, og er på ca. 590 dekar. Av disse er ca. 300 dekar skog og 160 dyrket mark. Gårdseiendommen ligger solvendt mot sydvest, med grense til- og utsikt over Hurdalsjøen. Den dyrkede marken består av lettdyrket siltjord og noe leirjord. Resten er skog og beiteareal. Eiendommen strekker seg fra toppen av en liten ås og ned til Hurdalsjøen. Ved siden av gården ligger Kjerkekretsen skole. I august 2012 inngikk økolandsbyen en kjøpsavtale med Hurdal kommune på denne skolen. Planen er å etablere et økologisk nærings-senter som vil bli en av bærebjelkene i den fremtidige økolandsbyen som nå tar form.

HURDALSJØEN ØKOLOGISKE LANDSBY SA

Gruppen i Hurdal, som i 2002 besto av ca. 10 voksne (og 10 barn) satte tidlig i gang prosessen med å finne ut av hvordan de burde organiseres.

Vi vurderte en rekke organisasjonsformer:

- Stiftelse, men syntes denne organisasjonsformen ble for lite fleksibel og dynamisk, det er bl.a. krevende å forandre på vedtekter.
- Aksjeselskap (AS), men synes denne formen passet dårlig ift. å eie en landbrukseiendom, og våre ideelle intensjoner.
- Samvirke (SA) virket som den mest fornuftige organisasjonsformen for økolandsbyen i oppstarten.

Etter mye research bestemte gruppen seg for å etablere et samvirkeforetak hvor alle medlemmer skulle eie en lik andel, og alle beslutninger og vedtak skulle foregå etter

konsensus prinsippet, basert på modell fra andre internasjonale økolandsbyer. Allmøter ble avholdt hver uke. Samvirket inngikk en avtale med Hurdal kommune om å forpakte gården, i påvente av nødvendige avklaringer med berørte myndigheter, hovedsakelig Fylkeskommunen.

PLANPROSESS

Samvirket inngikk i 2002 et samarbeid med en av landets mest erfarne Gaia arkitekter og prosessen med omregulering ble satt i gang. Første steg var en ideskisse som illustrerte visjonene. Denne ble brukt for å kommunisere med kommune, fylke, husbank m.fl. for å forklare prosjektet. Med noe støtte fra Husbanken ble det mulig å gjennomføre en omfattende brukermedvirkningsprosess hvor viktige temaer og problemstillinger ble diskutert og en omfattende analyserapport ble utarbeidet i fellesskap. I tillegg ble det gjort omfattende undersøkelser av gårdens egnethet, historikk, naturgitte forhold, geologi, klima med mer. I denne rapporten tegnes også en første illustrasjonsskisse over hvor og hvordan den planlagte boligutbyggingen kan se ut.

BERØRTE INSTANSER OG MYNDIGHETER

Det ble etter hvert gjennomført en rekke møter med kommuneadministrasjonen i Hurdal og Oslo og Akershus Fylkeskommune. Selv om det i kommuneplanen var åpnet opp for utbygging på deler av gårdens areal, forelå det utfordringer knyttet til kulturvern og kulturminne interesser. Hovedutfordringen, som vi etter hvert fant ut, var at arkeologene hos Fylkeskommunen mente at en fremtidig utbygging i lia bak Prestegården ville ødelegge "den grønne" bakgrunnen til kirken. Vi argumenterte med at vi planla en svært skånsom utbygging, hvor små miljøhus og grønne hager vil danne et vakkert, tiltalende område. Arkeologene hevdet på sin side at sitat; "her skal det være grønn granskog til neste istid, og at det ikke vil være noen forskjell på om det bygges en tømmerkoie eller en Fordfabrikk i denne lia". Denne tilbakemeldingen gjorde at vi innså at det ville bli svært vanskelig å få til den ønskede omreguleringen. Prosjektet "hang i en tynn tråd". Noen uker senere skjedde det noe svært uforutsett og uventet. En hundre-års storm feide over Hurdalssjøen og traff skogen i lia bak kirken. Mesteparten av skogen ble meiet ned og plutselig var det ikke lenger noen grønn bakgrunn. I neste møte med Fylkeskommunen var det en mer løsningsorientert holdning, og vi opplevde allikevel at det kunne være mulig å få til noe. Vi hadde et sterkt ønske om at nye boliger skulle bygges i nær tilknytning til det eksisterende gårdstunet, men Fylkeskommunen krevde at byggingen måtte foregå noen hundre meter lenger opp i lia enn det vi ønsket. De krevde også at det måtte foretas grundige arkeologiske undersøkelser av hele eiendommen i forbindelse med utarbeidelse av en ny reguleringsplan. Arbeidet med de arkeologiske undersøkelsene pågikk i over et år.

INTERN ØKONOMI OG CULTURA BANK

Medlemmene i samvirket har i hovedsak vært småbarnsfamilier i etableringsfasen med lav/middels økonomi. Prosjektet har, foruten et mindre tilskudd fra Husbanken, helt siden oppstart måttet dekke alle kostnader av egne lommer. Hvert medlem har betalt månedlige fellesutgifter som har gått med til daglig drift, samt til å dekke konsulenthonorarer og andre utgifter underveis. Det må også nevnes at mange fagpersoner har hjulpet og bidratt på idealistisk vis, uten særlig godtgjørelse.

REGISTRERINGER	
ANALYSE	
DATO: 30.03.04 SIDE 1	
INNHOLD	
1.0	HURDALSSJØEN ØKOLOGISKE LANDSBY
1.1	Idé
1.2	En modell
1.3	Økologi
1.4	Gårdsdrift
1.5	Kultur
1.6	Prinsipper for utvikling av landsbyen
1.7	Romprogram
2.0 STED	
2.1	Hurdal kommune
2.2	Gården
2.3	Arealer
2.4	Bygninger
2.5	Geologi
2.6	Topografi
2.7	Vegetasjon
2.8	Hydrologi
2.9	Klima
2.10	Biologisk mangfold
2.11	Geobiologi og elektromagnetiske felt
3.0 SAMFUNN	
3.1	Lokalsamfunn
3.2	Kommunikasjon
3.3	Friluftsliv
4.0 HISTORIE	
4.1	Gjæding gård
4.2	Kulturminner
5.0 RESSURSER	
5.1	Vind
5.2	Sol
5.3	Bioenergi
5.4	Byggematerialer
6.0 RAMMEBETINGELSER	
6.1	Generelt
6.2	Reguleringsplan – Gjæding.
6.3	Kommuneplan
6.4	Rikspolitiske retningslinjer. (RPR)
6.5	Landbrukets mål - inn i et nytt årtusen
6.6	Lokal Agenda 21
7.0 VERKSTED 1	
7.1	Referat fra verksted 10.02.04.
KART	
Reguleringsområdet	1: 5000
Eiendomsgranse	1: 5000
Ideskisse av 18.09.01	
Topografi	1:2500
Vegetasjon	1: 4000
Klima	1: 5000
Hydrologi	1: 2500
Kulturminner	1: 2500
Viltkart og friluft	1: 4000
Arealdisponering	1: 2500
Gaia Tjøme Ødekjære 3145 Tjøme Siv.ark. Rolf Jacobsen	

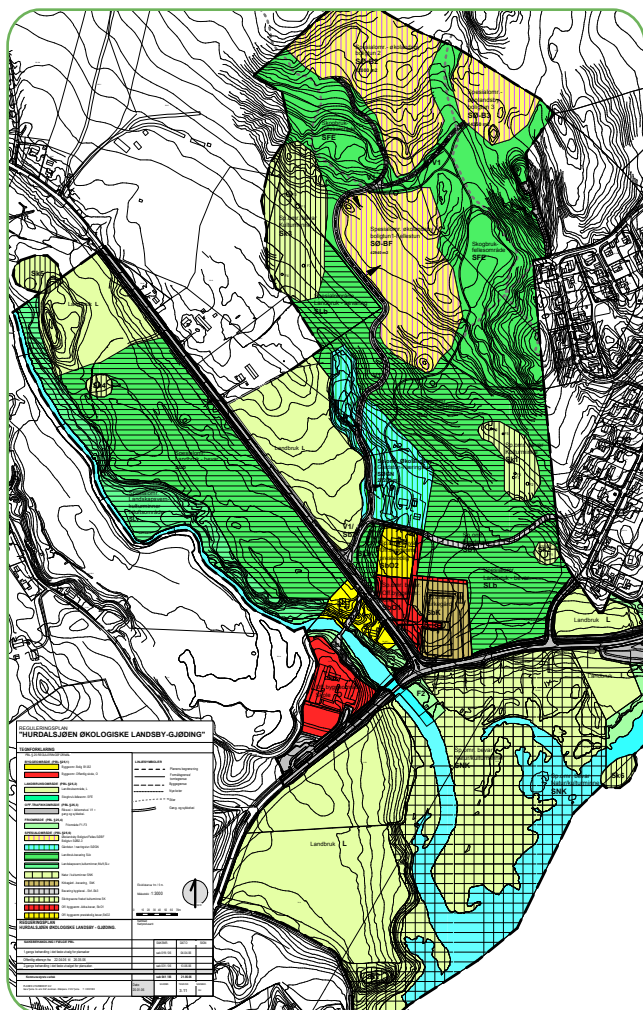
HISTORIKK - HURDALSPROSESSEN

- 1994 - 1996 • Befaring økolandsbyer i Storbritannia, Sverige & Danmark
- 1996 - 1997 • Interimstyre dannes (forløper til Kilden)
- 1997 - 1998 • Kilden Økosamfunn (forening og stiftelse) etableres – etter hvert forening med ca. 150 medlemmer.
- 1998 - 1999 • Befaring på mange 10-talls eiendommer på Østlandet. Mye aktivitet i foreningen Kilden. Jevnaker og Solheim gård blir et hovedsatsingsområde. Flere i styret flytter til Jevnaker. Jevnaker blir etter hver mindre aktuelt fordi kommunen er lunken.
- 1999 - 2001 • Konkrete muligheter dukker opp på Nesodden (Toppen gård) og i Hurdal. Det jobbes en periode med begge prosjekter. Nesodden blir etter hvert uaktuelt. Kilden holder på å gå i oppløsning. Hurdal fortsetter.
- 2001 • Ordfører i Hurdal og kommunestyret ønsker at Kilden etablerer Økolandsbyen i deres kommune.
- 2002 • Hurdalsjøen Økologiske Landsby BA stiftes. Samvirkemodell - andelslag
- 2002 • Gjødning Gård forpaktet av Hurdal kommune, arbeidet med reguleringsplan settes igang bl.a. i samarbeid med Gaiaarkitekter.
- 2002 • Økolandsbyen inviteres til Husbankens seminar "Boliger med noe attåt", innleder et samarbeid og får støtte til arbeidet med reguleringsplan. Husbanken og Økolandsbyen har i årene som kommer jevnlige møter.
- 2003 • Avklaringer med Oslo og Akershus Fylkeskommune - kulturminner - arkeologer.
- 2003 • Medlemmene bygger midlertidige hus i halm og heltre og flytter til gården.
- 2004 • Kjøper Gjødning gård.
- 2004 • "Miljøtankegang og økologi i vinden" Media lager reportasjer. NRK, TV 2, Dagbladet, Aftenposten, Romerikes Blad, ukeblader og fagmagasiner, Østlandssendingen, P2 m.fl.
- 2006 • Reguleringsplan vedtas i kommunestyret
- 2007 • Prosjektering vei, infrastruktur, naturbasert renseanlegg, økologiske typehus
- 2007 • Eiermodeller og gjennomføring. Husbanken anbefaler oss å samarbeide med et boligbyggelag. Vi har et ti-talls møter med: ROBO, NITBO, KOBBL, EBBL
- 2007 • "Fra selvbygging til ferdighus". Økolandsbyen velger ny strategi etter råd fra Husbanken. Arbeidet med Norges første "fullblods" miljøboliger (Shelter) starter i samarbeid med Aktivhus.
- 2008 • Oppstart bygging av barnehagebygg boligtnun 1
- 2009 • Aktivhus as stiftes. Grunnlånssøknad fra Husbanken innvilges.
- 2009 • Inngår avtale med HOBBL om prosjektledelse, økonomistyring, forhandlinger og kvalitets-sikring av entreprenører og underleverandører, forretningsførsel, stiftelse av borettslag med mer.
- 2009 • Blir invitert til møter med Regjerings- og Stortingsrepresentanter. Har en rekke møter med Departementer og Komiteer.
- 2010 • Justert bebyggelsesplan
- 2010 • Reportasje i DNB NOR EIENDOM. Møter med diverse lokale eiendomsmeglere, samt adm. dir. i Postbanken Eiendom vedr. boligmarkedet på Øvre Romerike etc.
- 2011 • Revidert utbyggingsbudsjett klart, alle tilbud er kvalitetssikret og "bundet opp", entreprenører klare. Involverte aktører er HOBBL, NBBL, Fulltegningsforsikring AS, OBOS og SKANSKA.
- 2012 • Endelig finansiering lykkes ikke. Økolandsbyen inngår samarbeid med Vetrina som er et nyoppstartet eiendomsutviklingsselskap.
- 2013 • Hele prosjektet går gjennom en ytterligere revidering. Mer fokus på helheten i økolandsby-konseptet og økonomisk bærekraft. Aktivhus AS videreutvikles. De skreddersydde husmodellene Shelter blir revidert. Nye entreprenører blir engasjert. Husbanken gir tilsagn om nytt Grunnlån basert på de nye husmodellene. Nye avtaler reforhandles med Hurdal kommune. Eiendomsmegler engasjeres. Nytt prospekt utarbeides. Byggelån innvilges. Nytt styre og daglig leder i Samvirket engasjeres.
- 2013 • Oppstart bygging er planlagt sommer/høst.

I 2004 avsluttet Samvirket forpaktningssavtalen og kjøpte Gjøding Gård av Hurdal kommune. Det ble også, etter flere runder med kommuneadministrasjonen og kommunestyret, avtalt en utkjøpspris på de innregulerte boligtonene (se reguleringskart). Samvirket finansierte kjøpet av gården gjennom lån fra den etiske banken Cultura. Banken deler mye av økolandsbyens filosofi og dette ble starten på et langt og positivt samarbeid med Norges minste og mest etiske bank. Prosjektet har aldri hatt noen nevneverdig egenkapital eller inntekter som har kunnet dekke mer enn det helt nødvendige. Svak likviditet har vært en av våre største utfordringer gjennom årenes løp.

REGULERINGSPLAN "SPESIALOMRÅDE ØKOLANDSBY"

Etter mange runder og avklaringer med Hurdal kommune, Oslo og Akershus Fylkeskommune og andre berørte myndigheter, satte samvirket i gang arbeidet med reguleringsplanen. Arbeidet ble gjort i samarbeid med Gaia arkitekten og en rekke andre ressurspersoner knyttet til det økologiske miljøet i Norge. Fagfolk fra UMB på Ås bidro også med nyttige innspill, særlig i forhold til det naturbaserte renseanlegget som har vært planlagt. Reguleringsplanarbeidet var inspirert av en bred diskusjon som foregikk i Danmark med "Eksperimentelle økologiske soner", hvor formålet var å definere noen områder som i større grad enn vanlig åpnet opp for forsøk og innovasjon.

Inspirert av dette fremmet vi forslag om "Spesialområde Økolandsby" for Hurdal. Økolandsby er et typisk eksempel på at en ønsker å kombinere og integrere flere forskjellige formål i samme område; bolig, næring, kultur og landbruk.

Utdrag fra reguleringsbestemmelsene som viser de spesielle delene:

REGULERINGSPLAN "HURDALSJØEN ØKOLOGISKE LANDSBY- GJØDING" HURDAL KOMMUNE

BESTEMMELSER Dato; 20.01.06 Rev;
29.03.06 /22.08.06

1.1 Hensikt

... Planen skal videre legge til rette for utviklingen av en økologisk landsby, som omfatter boliger, gårdsdrift, næringsvirksomhet og sosial / kulturell aktivitet. Økolandsbyen har som overordnet målsetning at all virksomhet og tiltak skal være basert på en helhetlig økologisk profil.

2.2 Prosess

Brukermedvirkning. Alle tiltak som skal igangsettes som del av økolandsbyprosjektet skal være resultat av en formalisert brukermedvirkningsprosess – som bl.a. omfatter miljøplan og estetikk.

Miljøoppfølgingsprogram. Det skal utarbeides en miljøoppfølgingsprogram (MOP) for økolandsbyprosjektet som definerer klare miljømål og retningslinjer for tiltak og drift. MOP skal gjenspeile Økolandsbyprosjektet overordnede mål og helhetlige innfallsvinkel, men skal samtidig være konkret i ressurs- og energispørsmål. Miljømålene skal gjenspeile en klart mer ambisiøs holdning enn PBL. I forbindelse med søknad om tiltak innenfor økolandsbyprosjektet i henhold til PBL, skal vedlegges dokumentasjon som viser hvordan tiltaket oppfyller MOP.

2.6 Bebyggelsen i Økolandsbyen skal kobles til lokalt, naturbasert avløpsystem. Det skal i forbindelse med reguleringsplan utarbeides en plan for rensing av avløp som omfatter hele økolandsbyprosjektet. Planen skal følge reguleringsplan og skal redegjøre for dimensjonering, plassering, rense-metode og føringer samt etappevis utbygging. Det forutsettes at anlegget skal tilfredstille offentlige krav til utslipp.

Utdrag fra reguleringsbestemmelser forts:

3.5 Spesialområder PBL §25.6

Spesialområde Økolandsby – fellesbestemmelser

Miljøprofil. All bebyggelse skal ha en dokumentert miljøprofil og ha en karakter av nyskapning og eksperimentering innenfor økolandsbyens overerordnete miljømålsetning, som konkretiseres gjennom en "miljøoppfølgingsplan" (MOP) for økolandsbyen.

Boligtun. Bebyggelsen innen boligtunene kan bestå av både frittliggende boliger, kjedete boliger og rekkehus, samt mindre bygninger av type uthus, verksteder og gjesterom. Innen boligtunene gis det også rom for å etablere næringsvirksomhet som er forenlig med et godt og trygt bomiljø.

4 Rekkefølgebestemmelser

4.2 Naturbasert avløp

Det skal prosjekteres / dokumenteres konkret anlegg for lokal, naturbasert renseanlegg, slik at utslippstillatelse kan gis – før det kan gis byggetillatelse innen gjeldende område. En helhetlig plan for avløpshåndtering skal vedlegges reguleringsplan.

NATURLIG BYGGERI

I en økolandsby vil det alltid være et hovedmål å bygge så miljøvennlige, energieffektive, sunne og bærekraftige hus som mulig. Medlemmene hadde begrenset erfaring med husbygging og en liten gruppe begynte prosessen med å tilegne seg kunnskap og kompetanse om hva slags hus som kunne bygges. Vi reiste på studieturer rundt om i Norge og Europa. Det viste seg etter hvert at det var to varianter som var mest aktuelle i Norge og Hurdal. Ferdiglagde massiv trehus og selvbygde halmhus.

Følgende hovedprinsipper har vært tungtveiende i våre prosesser med å utvikle hus og bygninger i økolandsbyen:

1. Arealeffektiv og fleksibel
2. Av god kvalitet og med lang holdbarhet
3. Enkel i drift
4. Bygget med miljøvennlige byggematerialer
5. Energieffektiv
6. Forsynt med fornybar energi til oppvarming
7. Naturlig ventilert
8. Godt inneklima ml optimal luftfuktighet
9. Rik på utearealer
10. God arkitektur

MIDLERTIDIG TUN

Da vi tok over forpaktningen av gården i 2002, bestemte mange av medlemmene seg for å flytte til Hurdal. Det var begrensede bo muligheter på Gjødning gård, og medlemmene leiet seg derfor inn i hus og hytter rundt om i nærområdet. Etter hvert begynte vi å arbeide med mulighetene for å kunne flytte inn på gårdstunet. Vi følte det var nødvendig for å samle "energien". Vi søkte derfor Hurdal kommune om tillatelse til å sette opp midlertidige hus på gårdstunet. Ingen av medlemmene hadde nevneverdig kompetanse med bygging. Vi ønsket å prøve ut både massiv tre og selvbygde halmhus i disse midlertidige boligene. I løpet av 18 måneder ble det bygget 8 små hus, 4 selvbærende halmhus, 2 massivtrehus og 2 trehytter. Denne prosessen ga verdifull lærdom på godt og vondt, og dannet mye av grunnlaget for videre beslutninger i forhold til fremtidige bo konsepter i økolandsbyen.

HUSBANKEN

I oppstarten av Hurdalsprosjektet ble vi kontaktet av en seniorarkitekt i Husbanken. De hadde gående et prosjekt de kalte "Boliger med noe attåt" og mente at økolandsbykonseptet var et godt eksempel. Dette ble starten på et langvarig samarbeid med Husbanken, hvor vi gjennom årenes løp har fått verdifull feedback fra dem i forhold til våre prosesser, valg av samarbeidspartnere og løsninger. Husbanken innvilget også et tilskudd på 250 000,- til arbeidet med reguleringsplan. I 2013 innvilget Husbanken et såkalt Grunnlån, som medfører at alle huskjøpere kan søke om 80% lån til svært gunstige betingelser (lave renter, 8 års avdragsfrihet, 30 års nedbetaling etc).

BOLIGBYGGELAG

Internt blant våre medlemmer i samvirket har det vært begrenset kompetanse innen eiendomsutvikling. Etter hvert som vi fikk erfare kompleksiteten og de estimerte kostnadene knyttet til vårt prosjekt, innså vi at vi var helt avhengige av å samarbeide med en solid og kompetent aktør med erfaring innen boligbygging og byggeledelse. Husbanken rådet oss til å kontakte et boligbyggelag, og vi gjennomførte en rekke møter med forskjellige boligbyggerlag lokalisert i vårt nærområde. ROBO, NITBO, EBBL, KOBBL og HOBBL. Alle var positive til prosjektet, men få hadde nødvendig kapasitet og kompetanse til å gå inn og hjelpe oss. Etter hvert ble det klart at HOBBL var den mest aktuelle samarbeidspartneren. Hovedgrunnen var at de hadde en solid teknisk prosjektavdeling som kunne bistå oss i byggeledelse og kontrahering med utvalgte entreprenører. Samarbeidet med HOBBL pågikk i flere år, men førte dessverre ikke prosjektet frem til den planlagte oppstarten. Hovedgrunnene var at prosjektet ikke var økonomisk bærekraftig prosjektet og at byggherren som da skulle være samvirket, ikke hadde nok egenkapital til å forsvare igangsetting og gjennomføring. Det var også krevende å få boligbyggelaget til å forstå helheten i prosjektet (bolig, landbruk, næring, kultur) og ikke bare boligdelen.

BORETTSLAG VS. SELVEIER

Helt siden oppstarten av Kilden Økosamfunn har vi diskutert hvordan boligene i økolandsbyen skulle organiseres. Vi har gjennom årene brukt mye tid på å sette oss inn i de forskjellige alternativene. Vi har også leid inn bistand fra jurister og andre fagfolk innen byggebransjen. I lang tid har valget vært å organisere boligene i et borettslag. På "oppløpet" i 2012 har vi imidlertid falt ned på en selveierløsning, særlig pga. finansieringsmodellen vi har valgt. Selv om vi valgte selveiervarianten, mener vi at en borettslagsløsning også kan være en aktuell løsning i fremtidige økolandsbyprosjekter.

SELVBYGGING VS. FERDIGHUS

Drømmen til de fleste initiativtagerne var i starten at alle skulle bygge sitt eget økologiske "drømmehus". Etter å ha selvbygget de 8 midlertidige boligene, innså vi at stor grad av selvbygging var et vanskelig konsept. Svært få

MEDIA

Miljø, økologi og naturlig livsstil har i mange år vært "i vinden". Helt siden oppstart har økolandsbyen blitt kontaktet av en rekke medier som TV, radio, aviser, ukeblader, fagblader og magasiner. Omtalen har i all hovedsak vært svært positiv og vi har opplevd at det har vært stor interesse for vårt alternative bo- og livsstils konsept.

av de mange hundre personene som gjennom årenes løp har bodd i økolandsbyen, har hatt nødvendig kompetanse og erfaring til å bygge sitt eget hus.

Norsk standard, tekniske forskrifter og finansiering er andre faktorer som har fått oss til å innse at en ren selvbyggerdrøm ikke har vært særlig realistisk å satse videre på i vårt prosjekt.

Et annet moment som var minst like avgjørende var at det vokste fram en bevissthet om at Hurdalsprosjektet burde utformes slik at det kunne bli en modell som kunne gjentas og som kunne åpne opp for flere enn pioner-typer. Vi satte derfor i gang prosessen med å finne en hus produsent som kunne produsere ferdighus etter våre ønsker og filosofi. Vi saumfarte det skandinaviske markedet, men fant ingen produsenter som var villige til å bygge hus slik vi ønsket dem. Dette resulterte i at et av medlemmene i Samvirket, sammen med en bygningsingeniør og to Gaiaarkitekter, tok initiativ til å etablere et eget husfirma som etter hvert fikk navnet Aktivhus. Aktivhus har siden oppstart utviklet en rekke hus- og leilighetstyper som er skreddersydd behovene i økolandsbyen. Aktivhus har også, med suksess, blitt bygget flere steder i Norge.

ØKONOMI, FINANSIERING OG LÅN

Økolandsbyen har helt siden oppstart vært drevet på idealisme og dugnad. Også eksterne fagfolk har bidratt med mye goodwill og dugnadsånd. "Forprosjektet" som har pågått i ca. 10 år, har kostet noen millioner, og mange, mange tusen dugnadstimer. Finansieringskilder har i hovedsak vært fellesutgifter, lån og litt tilskudd (250 000,-). Etter hvert som drømmene og visjonene har blitt mer og mer konkretiserte, har de økonomiske realitetene blitt tydeligere og tydeligere. Prislappen på økolandsbyvisjonen i Hurdal har etter hvert vist seg å være ca. 350 mill. kroner. Store oppstartskostnader

knyttet til vei- og infrastruktur har "tvunget" oss til å planlegge mange boenheter (150 stk.) å fordele kostnadene på. Cultura bank har vært en helt nødvendig finansiell samarbeidspartner å ha med seg i alle disse årene, men Cultura har ikke vært stor nok til å kunne gi oss nødvendig byggelån. Vi har måttet "kna", forandre og videreutvikle hele prosjektet i flere år for å kunne utarbeide et økonomisk bærekraftig prosjekt og forsvarlige budsjetter som kan utløse nødvendige byggelån, investor kapital og nødvendig trygghet for byggelånsbanken. Det var først da vi i 2012 fikk inn erfarne private eiendomsutviklere på eiersiden i vårt prosjekt, at det ble mulig å lage et økonomisk og ansvarlig prosjekt, som ivaretok helheten i hovedvisjonen på en kvalitativ måte.

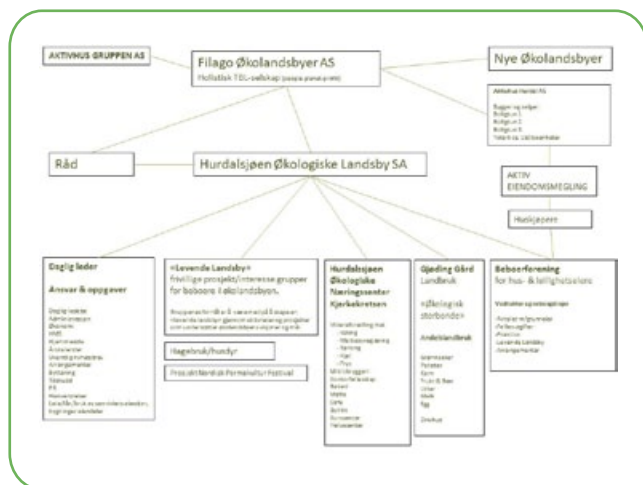
ORGANISERING

Prosjektet har vært organisert som et samvirke (SA). Alle medlemmer har hatt stemmerett. For å bli medlem har man måttet delta på såkalte introkurs og deretter søkt om medlemskap. Beslutninger og vedtak har blitt tatt på ukentlige allmøter etter konsensus prinsippet (enstemmige vedtak). Det har helt siden oppstart vært en sirkulasjon av medlemmer. Folk har flyttet og nye har kommet til.

"3 delt bunnlinje" eller Triple Bottom Line også kjent som **menesker, natur, lønnsomhet.**

HURDAL ØKOLANDSBY I DAG (JUNI 2013)

Sommeren 2013 ser det endelig ut til at "den store utbyggingen" kan settes i gang. Etter at økolandsbyen inngikk avtale med de erfarne og profesjonelle eiendomsutviklerne, har prosjektet nå blitt ytterligere videreført, slik at man har fått bedre kontroll på risiko, samt budsjetter som tilfredstiller byggelånsbank og investorer. Økolandsbyen er i dag blitt mer "privatisert" og er organisert på følgende måte:

HVA HAR VI LÆRT GJENNOM HURDAL PROSESSEN:

- Initiativtagere til nye prosjekter bør være varssomme med hva slags organisering som blir valgt. I Hurdal har vi brukt alt for mye tid til diskusjoner, og for tidlig sluppet nye mennesker inn i viktige beslutningsprosesser. Det er svært viktig at en økolandsby gruppe tydelig definerer prosjektet og rollefordelinger, og hva slags type ledelse og organisasjonsstruktur man ønsker.
- Samvirkemodellen og likhetsprinsippet har ikke fungert optimalt i praksis. Medlemmer har bidratt svært forskjellig og det har aldri vært økonomi til å lønne nødvendig arbeid. Dette har skapt store forskjeller i grad av involvering og eierskapsfølelse. Prosjektet har etter hvert vokst "over hodet" på de fleste av samvirke-deltakerne. Dette har skapt svært krevende arbeidsforhold for alle, og kanskje særlig for de som gjennom mange år har "båret" visjonen og løftet prosjektet.
- Det bør utvikles skikkelige forretningsplaner, og kvalifiserte budsjetter så raskt som mulig. Det har generelt vært for lite fokus på økonomisk bærekraft på alle nivåer, og nødvendige forretningspresentasjoner og realistiske budsjetter har ikke blitt utarbeidet på en tilfredsstillende måte.
- Det har vært urealistiske forventninger til hva det faktisk krever å bygge et hus og et boligområde med all nødvendig infrastruktur. Vi gikk altfor lenge med troen på at husene skulle bygges av selvbyggere. Men deltagelse og involvering er positivt og det kan godt være varianter med levert råbygg, guidet selvbygging, noe egeninnsats, organiserte dugnader osv. dvs. en mer selektiv form for egeninnsats.
- Arkitektene og andre fagfolk som har blitt engasjert har også i mange tilfeller hatt mangelfull forståelse, erfaring og realisme ift. både de praktiske og økonomiske realiteter knyttet til et slikt komplekst prosjekt.
- Kommunen har hatt begrensede ressurser og har kanskje ikke kunnet bidra slik en kunne ønske/forvente av en norsk kommune ift. et slikt "forbildeprosjekt".
- I Norge har vi mange foreninger og organisasjoner som direkte og indirekte jobber med mange av de samme grunntankene som vi finner i økolandsbybevegelsen. Det ligger et stort potensiale i å mobilisere og etablere gjensidig samarbeid med mange av disse.

FILAGO ØKOLANDSBYER AS

For å få fart i den norske økolandsbybevegelsen har grupperingen som nå jobber med å realisere økolandsbyen i Hurdal gått sammen og dannet Filago Økolandsbyer AS.

Filago Økolandsbyer vil i de neste årene arbeide målrettet med å bidra til å etablere økolandsbyer og økogrender rundt om i hele Norge.

Filago er fundamentert på et konsept for tredelt bunnlinje. Dette innebærer at bedriften etableres, gjennomføres og drives med en overordnet målsetning om at naturen blir ivaretatt, at menneskene og det mellommenneskelige ivaretas og at prosjektene i tillegg er lønnsomme.

Filago har et stort etablert nettverk av fagfolk og ressurspersoner, og jobber bl.a. sammen med noen av Norges fremste kommunikatører og merkevarebyggere med å etablere en ny kommunikasjons plattform og profil for sin økolandsbysatsing:

Visjon: Vi skal gjøre bærekraftig bo- og livsstil tilgjengelig for alle.

Målgrupper: Vi appellerer bredt til alle aldre. Felles for dem alle er at de er søkende mennesker som har et helhetlig perspektiv på et sunt liv og en sunn utvikling for individet og planeten. De ønsker å være en del av et fellesskap og leve i balanse med naturen og de rundt seg. De er ofte kreative, intellektuelle og bevisste mennesker med normal kjøpekraft og åpent sinn.

BÆREKRAFT

Høy livskvalitet i et innovativt, kompetent og bærekraftig miljø.

Våre egenutviklede Aktivhus har kompromissløst fokus på miljø, og er bygget av rene naturmaterialer med naturens egne løsninger for bærekraftig liv. Aktivhusene våre er best på innneklima, de er sunne å leve i og solid bygget. Livet i våre økolandsbyer byr på bærekraftig og lokal selvforsyning av energi, mat og sosiale aktiviteter gjennom intelligente hus og engasjerte beboere.

FELLESSKAP

I våre økolandsbyer vil du være en del av et miljø hvor mennesker bryr seg om hverandre og hvor det er bygget en infrastruktur som fremelsker aktivitet og fellesskap. Vi legger til rette for at du kan møte deg selv og andre i et inkluderende, mangfoldig og respektfullt miljø med fokus på gode rammer for alle livsfaser og situasjoner. Vi skaper rom og fysiske arenaer for fellesskap og aktivitet, enten det er for arbeid, lek, fritid eller kultur.

DELAKTIGHET

Våre økolandsbyer gir deg muligheten til å ta del i og forme ditt eget liv i dag, og påvirke fremtidens måte å leve på. Alle beboere inviteres til å være med å skape en «levende landsby». Gjennom god infrastruktur legger vi til rette for aktiviteter som nærer personlig vekst og utvikling. Våre økolandsbyer inneholder- eller befinner seg i nærheten av alt det vi trenger av skole, barnehager, helsetilbud, kulturtilbud, arbeidsplasser, kollektivtransport og handel.

Tanker om fremtiden:

Filago tror at det nye økolandsbykonseptet som det jobbes med i Hurdal kan bringe økolandsbybevegelsen inn på et spennende og fremtidsrettet spor som gjør dette unike bo- og livsstilskonseptet tilgjengelig for mange, mange mennesker som kanskje aldri før har vurdert å bo i en økolandsby. En slik struktur vi nå legger opp til gjør det mulig for main stream mennesker, banker, investorer, fagmiljøer og myndigheter å begynne å ta dette mer på alvor. Vi håper at det vi holder på med kan inspirere andre til å sette i gang helt andre type økolandsbyprosjekter, slik at vi etter hvert kan få et størst mulig mangfold av prosjekter for enhver smak.

4.

MULIGE MODELLER

Landsbyen som et bosettingsmønster er et urgammelt menneskelig fenomen, og betraktes av flere, blant annet biologer, som menneskets naturlige boform. Mennesker har alltid søkt fellesskap, og bodd sammen i landsbyer, byer og bygder. I norsk sammenheng kan vi se på de gamle gårdstunene som en type tidlige "økosamfunn" selv om de nok hadde en langt mere hierarkisk oppbygging enn moderne mennesker ville finne seg i. Våre kystbyer og landsbygder har også en størrelse og form som kan illustrere noen av økosamfunnets kjennetegn. Gjenoppstandelsen av landsbyen som en sosial enhet kan derfor sies å være helt "naturlig".

Det som er vårt anliggende her er å undersøke hvordan denne tendensen kan støttes og forsterkes spesielt i en norsk og tildels skandinavisk virkelighet.

STEDSTILPASSET

Økosamfunns store muligheter ligger i en virkelig tilpasning og integrering til deres helt spesielle lokale virkelighet. Økosamfunn vil aldri kunne eller ville konkurrere med de globale, store korporative systemene. Deres mulighet ligger i det spesielle og å finne nisjer i deres egen lokale region. Prinsipielt så handler økologisk bygging og planlegging nettopp om å finne det helt spesielle som fungerer akkurat på det stedet man er.

Å FINNE MODELLER

Jonathan Dawson, en av de britiske økosamfunns pionerene, foreslår i sin bok at man skal lage "templates" dvs. modeller eller ferdige "pakker" som kan bidra til å lette etableringsprosessen for økosamfunn. Det første lett naive spørsmålet "Hvordan etablerer du et økosamfunn"? - vil som regel avdekke et vel av forskjellige modeller og løsninger. Dette er i seg selv positivt, men gjør det vanskeligere for de som er i en etableringsfase å finne ut hvordan de skal gå frem. Det antas at rundt 90% av initiativer for å etablere økosamfunn strandar på veien, og dette bekreftes også av erfaringene våre i Norge.

...would it be an exaggeration to claim that the emergence of the ecovillage movement is the most significant event in the 20th century? I don't think so.

- Sociologist Ted Trainer of the University of New South Wales

ORGANISERING SOM BORETTSLAG

I Norge har vi en etablert organiseringsform for boligbygging med boligbyggelag og borettslag. Det som på engelsk benevnes "co-Housing". Dette vurderes i England, USA og andre europeiske land for å være en radikal metode som kan by på utfordringer spesielt når det gjelder finansiering. I Norge og Skandinavia er det imidlertid en lovlig etablert organisasjonsform som kan brukes. Utfordringene her er at dette er en ordning for å bygge primært boliger, og ikke blandede områder med næring og landbruk. I tillegg er de etablerte boligbyggelagene blitt store aktører i byggmarkedet som stort sett følger de samme trendene som andre private utbyggere og eiendomsutviklere.

I en gjennomgang av mulige organisasjonsformer for etablering av en klimanøytral bydel på Brøset i Trondheim, ble det kommentert at de vellykkede tyske modellene slik praktisert i Freiburg og Tübingen ligner til forveksling på norske boligbyggelag i startfasen på 1950 tallet. Ser vi tilbake på en del av USBL (Ungdommens Selvbygger Lag) sine prosjekter fra 50-tallet (f.eks. Stig og Sletta BRL i Bjerke bydel i Oslo, etablert på 1950 tallet, adresse Selvbyggerveien...) så har disse mye til felles med dagens økosamfunn. Flere svenske prosjekter er gjennomført av de store boligbyggelagene som HSB, noe som hittil i liten grad har vært tilfelle i Norge. Andre eksempler er BedZED i England, et område som er planlagt og bygget primært med tekniske og bygningsmessige fellesløsninger, som skærer høyt på fotavtrykks målinger (ref. Findhorn undersøkelsen), samt Munksøgård i Danmark. Man kan altså komme langt med denne modellen. Felles planlegging kan gi mange både økologiske og økonomiske fordeler, blant annet en tettere bosetting som frigjør areal.

Utfordringen i norsk sammenheng er å se om vi kan hente frem metodene fra urtiden i norske boligbyggelagshistorie, og finne noe av pionerånden som den gang rådet. På mange måter har de utfordringene vi står overfor i dag svært mye til felles med etterkrigstidens utfordringer. Den gang var det sosial boligbygging i stor skala, samt "Egne Hjem" prosjektene som skulle løse boligmangel, nå er det klimautfordringene og boligmangel i de store tettstedene som stiller oss overfor utfordringer som etablering av økosamfunn kan løse.

Bakeriet, Vidaråsen.

En mulighet er å etablere et eget boligbyggelag for økosamfunn - Økosamfunns BBL - som har som formål etableringen av slike prosjekter. Her kan det innhentes erfaringer fra den norske etterkrigstiden og de tyske modellene som er benyttet i Tübingen og Freiburg. Hurdal prosjektet har hatt kontakt med flere boligbyggelag, uten å lykkes med å få de med.

Det kan være mulig å tenke seg en form for samarbeid med allerede etablerte boligbyggelag. Imidlertid vil et boligbyggelag uansett størrelse og beskaffenhet stilles overfor utfordringer på finansierings siden, slik at dette er kanskje første skritt i utfordringsrekken.

CAMPHILL MODELLEN I NORGE OG BRO

Camphill modellen er organisert som en stiftelse. Landsbyene er på den ene siden en form for medleves-felleskap for psykisk utviklingshemmede og medarbeidere som mottar støtte til drift via staten og de enkelte beboerne. Men landsbyene er først og fremst økosamfunn, med fellesøkonomi og eget supplerende pensjonsordning, der en del av medarbeiderkretsen ikke mottar en vanlig lønn, men har dekket utgifter, midler til personlig forbruk samt et friår etter behov som er finansiert av stiftelsen.

Camphill bevegelsen har spredt ideen gjennom etablering av øst fondet. Stiftelsen BRO har ved hjelp av offentlig støtte og dugnadsinnsats bidratt med kunnskaps-overføring, miljøsamarbeid, og praktisk støttearbeid, til å etablere Camphill landsbyer i Estland, Latvia, Polen, Russland og Tsjekkia. Siden tidlig 1990 ble det kanalisert mellom 13 - 15 millioner Norske kroner til hjelp. Bevegelsen støtter fortsatt stedene i øst, siden 2008 sammen med Camphill Northern Region Association.

Samvirke (forkortet SA) eller kooperasjon er en organisasjonsform for økonomisk virksomhet. Prinsippet for samvirke er at de som driver produksjonen eller drar nytte av den, også skal lede den, slik at overskuddet ikke tilfaller utenforstående kapitaleiere.

En skiller mellom tre former for samvirke:

1. Produksjonssamvirke, der arbeiderne sammen eier en produksjonsbedrift.
2. Produsentsamvirke eller salgssamvirke, der produsentene sammen eier videreforedlingsbedrifter eller salgssleddet.
3. Forbrukersamvirke, der kjøpere går sammen om å danne salgssledd og eventuelt produksjonsbedrifter.

Produksjonssamvirke er mindre vanlig i land med kapitalistisk økonomi, mens produsent- og forbrukersamvirke kan finnes i alle økonomiske systemer.

De norske samvirkeorganisasjonene har en felles bakgrunn i den såkalte Rochdale-tradisjonen, etter det samvirket som ble startet i Rochdale i England i 1844. Av de fjorten opprinnelige Rochdale-prinsippene er det spesielt fire som går igjen som de grunnleggende samvirkeprinsippene i Norge.

Det praktiseres åpent medlemskap, det vil si at alle som driver den aktuelle virksomheten kan være medlemmer.

Det er en demokratisk kontroll med styrende organer, ved at hvert medlem har én stemme.

Det praktiseres åpent medlemskap, det vil si at alle som driver den aktuelle virksomheten kan være medlemmer.

Det er en demokratisk kontroll med styrende organer, ved at hvert medlem har én stemme.

Det benyttes en begrenset kapitalrente, det vil si at det kan deles ut midler etter innskutt kapital, men da etter en fast rentesats.

Utbytte deles ut etter deltagelse, og ikke etter innskutt kapital. I forbrukersamvirket deles for eksempel utbytte ut etter medlemmenes samlede kjøp i løpet av året, mens i meierisamvirket utbetales en eventuell bonus etter levert melkemengde.

FRILAND, DANMARK

Friland begynte i 2001 som et prosjekt utviklet av Steen Møller (økologisk ildsjel), Anton Gammelgaard (TV-produser) og Dorthea Arnfred (sosial organisator). De ville vise på DR-TV, hvordan en virkelig landsby kunne vokse frem uten gjeld, eiendomsspekulasjon og belastning av naturen, fordi beboerne selv kunne bygge deres hus billig av f. eks. gjenbruksvinduer, halm, lin, muslingskall og puss av ubrent leire. Jorden skulle eies av et fond, som fikk navnet "Nødverge". Denne formen skulle motvirke, at jorden eller husene blir belånt. Beboernes organisasjon ble "Andelsforeningen Friland", og en tredje organisasjon ble "Friland Erhverv". Dessuten inngår "Frilands prinsipper" i idégrunnlaget. Den utvalgte initiativgruppen på 25 voksne, skjøt penger i fondet, og 4 1/2 ha land ble kjøpt og delt i 12 deler, fellesareal og en felles plass til eksperimenter. Her skulle felleshuset "Ravnen" bygges, først for å huse DR's medarbeidere og siden for å bli Frilands felleshus. I 2002 begynte frilenderne å lage midlertidige boliger og siden å bygge deres drømmehus. I 2008 trakk DR seg helt ut. Hagen holdes nå av foreningen "Frilandshagens venner". Utallige danske og utenlandske interesserte kommer til Friland og får inspirasjon til naturvennlig byggeri (f. eks på den årlige messe), og flere andre steder er det nå skutt opp små landsbyer, bygget av naturvennlige materialer. I 2007 vokste Friland til nesten det dobbelte, og i 2011 åpner Friland sin Fase 3 og vokser til 10 ha og ca. 40 husstander med ca. 75 voksne og stadig flere barn.

- Fra nettsiden til Friland:
<http://www.friland.org>

FRISONER OG FRILAND

Det finnes noen eksempler på kommuner i fraflyttingsområder som har laget spesielle områder for økosamfunnsetablering. Slike kommuner stiller en rekke miljøkrav til prosjektene, men bestemmer ikke hvordan dette skal gjennomføres i praksis. Det finnes en rekke eksempler som Halkær Ådal, og Friland i Danmark. I Irland finnes Cloughjordan village under Tipperary North Council, Byron Bay i Australia med sin "Ecovillage Zone", hvor økosamfunn er tillatt. Chapter 7 i Storbritannia jobber med en kampanje for å frigjøre land til bærekraftige prosjekter,

hvor de foreslår en rekke rammebetingelser. Et enda mere ambisiøst forslag i Storbritannia har vært at kommuner stiller ledige gråbrune områder til disposisjon for etablering av nye økosamfunn.

FINANSIERING OG ØKONOMI

Mange initiativer møter en vanskelig utfordring når det gjelder finansiering av prosjektet. Dette bunner ofte i en redsel for at økosamfunns prosjekter representerer en for stor risiko, slik at de møter en slags glasshimling som stopper realisering. Dette til tross for at etablerte prosjekter demonstrerer, og argumenterer med, at når økosamfunn først er etablert vil de være blant de sikreste og mest samfunnsnyttige investeringer fordi verdiene hegnes om av engasjerte beboere.

"Halkær Å renner på sørsiden av Limfjorden i Nordjylland. I likhet med mange andre danske vassdrag har den gjennomgått store forvandlinger i løpet av de siste 150 år, noe som har redusert arts mangfold og muligheter for ferskvannsfiske og friluftsliv.

Fra 1994 har Halkær Ådal vært gjenstand for et stortilt gjenopprettingsprosjekt i regi av Nordjyllands Amt, til beste for folk og dyr. Seks år senere tok utviklingen i dalen en ny og spennende vending. Da ble Folkeforeningen Halkær Ådal opprettet, med det formål å gjøre den sentrale delen av dalen, mellom landsbyene Vegger og Halkær, til en «økologisk eksperimentell sone».

I 2002 bød det seg en ny mulighet til å engasjere større deler av befolkningen i en demokratisk diskusjon om bærekraftig utvikling. Det danske Naturrådet hadde igangsatt et større prosjekt om «befolkningens holdninger til naturen», og gjennomføre aksjonsforskningsprosjekter i to områder, deriblant den sentrale delen av Halkær Ådal.

I samarbeid med Folkeforeningen og de tre beboerforeningene i området, ble det lagt opp til et nyskapende prosjekt for å bringe fram befolkningens ønsker for området og bearbeide disse ved hjelp av naturfaglig kompetanse. Det har vært avholdt en rekke oppfølgende verksteder. Man har konstatert at «benyttelse og beskyttelse ser ut til å kunne følges ad». Man har også sett på muligheten for å skape et «Ådalsråd» som et eksperiment i relasjon til den nye region- og kommunestrukturen i Danmark.

Ola Vaagan Slåtten, www.idebanken.no

Danske LØS har på grunn av de danske erfaringene, lenge jobbet med et arbeid for å lette finansieringen av danske økosamfunn. Erfaringsmessig har det vært vanskelig å skaffe finansiering fordi banker tviler på om husene som bygges vil ha en god salgsverdi. Det resulterte blant annet i at en ny lov ble vedtatt i 1993 om "Støtte til forsøksbygging" som kan gi statsstøtte til rundt 30% av huslånet. Det viste seg etterhvert at få lån ble tatt ut fordi de vanlige bankene som skal finansiere resten av lånet har vært skeptiske til uvanlige eierformer, som felleseie.

MIKROKREDITT

Prinsippene i Grameen mikrokreditt bank kan muligens tjene som et eksempel, hvor nettopp mikrolån til individer er fundamentet i banken, og der tilliten som oppstår mellom låntager og långiver er fundamentalt. Grameen banks suksess som utviklingsagent i små lokalsamfunn burde være en viktig pekepinne for hvordan et tilsvarende system kunne fungere i Norge. Cultura bank er en av de få norske banker som er velvillig innstilt til økosamfunn, og som på mange måter fungerer som et slikt system. Imidlertid er de en liten bank uten kapasitet til å finansiere et stort antall prosjekter.

ETABLERING AV ET FOND

Å etablere et fond som både kan støtte etableringen av økosamfunn og garantere risiko/finansiering er et politisk mål for økosamfunnsbevegelsen i flere land. Danmark har allerede en slik lov og fond, og det Baltiske EU prosjektet jobber med å utvikle forskjellige strategier blant annet dette. I England er det forslag om at pensjonsfond investeres i bærekraftig utvikling, deriblant etablering av økosamfunn, nemlig som "Bærekraftige Pensjons Fonder" (ref. New Economics Foundation rapporten "Peoples Pension Funds"). Argumentasjonen går på at slike investeringer løser flere behov, økosamfunn representerer langsiktige trygge investeringer i fremtidsrettede prosjekter, med relativt stor sikkerhet. Altså helt motsatt dagens kommersielle frykt for høy risiko!

I norsk sammenheng kan det spørres om deler av oljefondet kunne øremerkes som et eget fond for etablering av økosamfunn? Oljefondet har krav til etisk investering noe som i stor grad kunne tilfredsstilles med investering i økosamfunn. I et samarbeid med norske banker som Cultura Bank kunne lånekapital gjøres tilgjengelig for økosamfunn under etablering.

Økosamfunn burde også være et godt mål for kjøp av klimakvoter selv om man kan stille spørsmål ved ordningen.

HUSBANKEN

Husbanken ble etablert som et virkemiddel samtidig med den sosiale boligbyggingen i etterkrigstiden. Siden er Husbankens rolle og lånesystemer sterkt endret. Imidlertid spiller fremdeles Husbanken en boligpolitisk rolle for statlig politikk. Idag er de uttalte målene å støtte stedsutvikling, passivhus og sosial boligpolitikk.

STIFTELSE

En stiftelse er en juridisk person som disponerer en formuesverdi som ved testament, gave eller annen rettslig disposisjon selvstendig er stilt til rådighet for et bestemt formål av ideell, humanitær, kulturell, sosial, utdanningsmessig, økonomisk eller annen art. Ingen fysiske personer har eierådighet over en stiftelse, det er en kapital som eier seg selv. Stiftelser betegnes ofte som legat eller fond. Stiftelser er i likhet med blant annet selskaper og foreninger egne juridiske personer.

Stiftelser er selveiende institusjoner. Det vil si at de ikke har eiere. Dette skiller stiftelser fra selskaper, hvor selskapsdeltakerne eier en andel av selskapets formue, har rett til en andel av selskapets overskudd og styrer selskapet i kraft av sine eierposisjoner. Det må også skilles mellom stiftelser og foreninger. Også foreninger er selveiende, men foreninger har medlemmer som kan øve innflytelse over foreningen. En forening har ikke grunnlag i en formuesverdi, men i et formål som medlemmene har sluttet seg sammen for å fremme.

Stiftelser har et vidt spekter av formål. Tradisjonelt har stiftelser gjerne vært opprettet for å fremme ideelle formål, for eksempel av sosial, humanitær, religiøs eller utdanningsmessig art.

Stiftelser ledes av et styre og styres av vedtekter som utarbeides av oppretteren. Siden stiftelser ikke har medlemmer eller andre som fører kontroll med at ledelsen forvalter midlene i samsvar med vedtektene, er det opprettet et eget statlig organ – Stiftelsestilsynet – som skal føre slik kontroll med de rundt 8000 stiftelsene som finnes i Norge. Stiftelser reguleres i Norge av lov om stiftelser (stiftelsesloven) fra 2001, i kraft 1. januar 2005.

- Fra wikipedia.

Gartneriet, Vidaråsen.

Småskala lokal produksjon, tove verkstedet, Vidaråsen.

Husbanken har vært en viktig støttespiller i startfasen for flere prosjekter som har mottatt støtte til planlegging og utvikling. Imidlertid er ikke Husbankens lånesystemer lenger gode nok for videre finansiering. Det burde være politisk mulig å etablere økosamfunn som et eget satsingsområde i Husbanken, med tilskudds- og lånepakker som er tilpasset etableringen av økosamfunn.

INNOVASJON NORGE

Innovasjon Norge er en instans som muligens kunne kommet inn som en støttespiller for etablering av økosamfunn. Det må isåfall benevnes som et eget satsingsområde fordi det har en helhetlig natur som ikke uten videre vil falle inn under eksisterende program. Nettopp dimensjonen med distriktsutvikling og strategier for økt satsing på grønt næringsliv burde være gode satsingsområder.

LOKALE PENGESYSTEMER

På 70 tallet oppsto tanken om lokale byttehandels-systemer i form av LETS - Local Exchange Trading System. Det ble opprettet en mengde slike pionersystemer, også i Norge (bla.a. Ås, Nesodden) I mellomtiden har denne formen for pengefri handel utviklet seg enormt rundt omkring i verden. I dag er det systemer som bruker antall arbeidstimer som byttemedium (time banking), systemer hvor det offentlig deltar aktivt og tillater betaling av skatter og avgifter gjennom byttehandelssystemer. Det finnes nå mange gode eksempler på regionale og lokale pengesystemer som har en aktiv og vellykket rolle i å gjenoppbygge svake lokale økonomier. Lokale myndigheter kan ha en aktiv rolle i å utvikle slike systemer.

Slike systemer har vist seg å fungere svært godt når makroøkonomien svikter, slik som i Argentina rundt 2001, og i finanskrisen i Europa i land som Hellas og Spania er slike systemer iferd med å få sin rolle. Findhorn i Skottland med sin 'pengeenhet' Ekopia, og Damanhur i Italia er store nok til å ha laget sine egne banker med egne pengesystemer - Credito i Damanhur, og Eko i Findhorn, som sikrer at medlemmenes penger blir brukt til investering og videre utvikling av økosamfunn, og bidrar til økt etablering av lokalt næringsliv.

Mot en overforbrukskultur som vektlegger konkurranse, egennytte og materiell makt stilles et verdsett som imøteser samarbeid, fellesskap, deling, og hvor verdiskaping ytes i samspill med naturen.

- Erik Dammann

LOKAL NÆRINGSVIRKSOMHET OG BALLE nettverk

Etablering av lokal grønn næringsvirksomhet er et kjernesporsmål og avgjørende fundament for etablering av økosamfunn. Der finnes det en del modeller fra utlandet som kan være interessante, blant annet Balle-nettverket i USA. BALLE nettverket står for 'Business Alliances for Living Local Economies' Næringslivs samarbeid i små levende økonomier. (<http://www.livingeconomies.org/>) Nettverket har som mål å koble små lokale, bærekraftige næringsvirksomheter slik at de kan gi hverandre gjensidig støtte og nytte. I USA har BALLE nettverket vært en stor suksess, som bidrar til å styrke små økologiske produsenter, og derved gjenopplive de lokalsamfunn de er en del av. Det interessante sett fra Norske øyne er at dette er helt og holdent et privat initiativ, hvor næringsvirksomhetene selv finansierer foreningen i sin lokale region. Bevegelsen i USA har ikke direkte kobling til økosamfunns bevegelsen, men vi ser den som en interessant modell som kunne forankres i et økosamfunn med videre tilknytning til lokalsamfunnet rundt. Det finnes noen interessante eksempler allerede i Norge som "The Happy End" i Norddal kommune som er en sammenslutning av små lokale produsenter som støtter hverandre gjennom å bruke hverandre som leverandører og produsenter av varer og tjenester.

"SUSTAINABLE VALLEY"

I forbindelse med etableringen av Økolandsbyen i Hurdal er det nå kontakt med kommunale og regionale myndigheter om muligheten for å lage "Hurdal Valley". Slik som Silicon Valley i sin tid ble skapt som et utviklingssted for datarelatert næringsvirksomhet, tenker man seg her å etablere et område med fokus på lokale grønne næringer. For små kommuner kan dette være en interessant strategi for å styrke både en lokal og grønn næringsvirksomhet.

Slow Food bevegelsen, som i sin tid begynte i Italia, har spredd seg over hele verden, også med en norsk avdeling, dette er et annet eksempel på en næringssatsing som økosamfunn kan knytte seg til. Målene for Slow Food bevegelsen er:

Nyte maten sammen

Et grunnleggende prinsipp i alle Slow Foods aktiviteter og arrangementer er det gode samværet mennesker imellom, og retten til glede og nytelse av mat.

Dyrke uten å ødelegge

Slow Food har imidlertid et større perspektiv, og jobber for å trygge viktige bestanddeler av jordbruket, som står for matproduksjonen, og vår matkulturelle historie. Stikkord er: Biodiversitet (bevare artsmangfoldet), bærekraftig jordbruk (dyrke uten å ødelegge), distriktsutvikling, bevaring av håndverksteknikker og mattradisjoner.

Nettverksbygging

Slow Food mener at det må bygges nettverk mellom de ulike aktørene som formidler mat. Bonden, kokken, forskeren, politikerne må samles og snakke sammen. Dette skaper forståelse for de ulike aktørers problemstillinger og gir grunnlag for å fatte bedre og riktige beslutninger i måten vi bør produsere vår mat. Terra Madre som arrangeres hvert andre år er et eksempel på slik nettverksbygging. Fra <http://www.slowfood.no/>

Andelslandbruk

Andelslandbruk er en annen utvikling som også kan tenkes å inngå i en lokal næringssatsing. Andelslandbruk er profesjonell dyrking av mat på gårdsbruk hvor kundene eier en andel i produktene som produseres. Bonden sikres dermed et marked, kundene kan både delta i og påvirke produksjonen, og risikoen fordeles på flere enn bonden. I Norge representeres dette av Andelslandbruksorganisasjonen hvor det pt. er en positiv utvikling av nye prosjekter. www.andelslandbruk.org.no.

Trivsel og livskvalitet - prioritert foran stadig økende økonomisk vekst som overordnet motiv for utvikling - rommer en politisk visjon.

- Øystein Dahle.

Styreleder, World Watch Institute

(Fra "Kunsten å være modig 2005).

LOKAL AGENDA 21, LIVSKRAFTIGE KOMMUNER

I Norge har det vært, og tildels er gode initiativer for bærekraftig lokal utvikling som ble påbegynt under Lokal Agenda 21 overskriften etter Rio for 20 år siden. Mange av strategiene som ble utviklet den gang er fremdeles relevante og viktige eksempler for lokale utviklingsmodeller. LA21 ble avløst av prosjektet Livskraftige kommuner, som også inneholder mange gode eksempler på bærekraftig lokal stedsutvikling. Imidlertid har disse prosjektene i hovedsak hatt som mål å styrke kommunens rolle som pådriver for en bærekraftig utvikling. Pilotprosjekter med etablering av økosamfunn kan likevel sees som en fortsettelse av dette arbeidet, og iallefall en type strategi og prosjekt som kan styrke bosetting, landbruk og distriktsutvikling slik som beskrevet i det baltiske EU prosjektet.

OFFENTLIGE AKTØRER OG ANERKJENNELSE

Et avgjørende skritt for å videreutvikle etableringen av økosamfunn er at offentlige myndigheter i form av kommunale, fylkeskommunale og statlige myndigheter anerkjenner økosamfunn som en viktig strategi for bærekraftig utvikling. Det baltiske EU prosjektet er et første større gjennombrudd på dette, og må sies å være en viktig modell for andre regioner og land. Dens umiddelbare nærhet til Norge tilsier også at dette er en modell som lett vil kunne gjennomføres i norske forhold. Prosjektet søker også kontakt med Norge og etterspør muligheten for å få Norge med som en aktiv partner.

De offentlige myndigheter har en viktig rolle å spille, og det må gjøres en jobb for å forankre økosamfunn som en mulig utviklingsstrategi for lokalsamfunn og urbane områder. Fra sentralt hold er det viktig at rikspolitiske miljøretningslinjer som samordnet areal og transport og jordvern, som isolert sett er viktige miljøprinsipper, men som når de konfronteres med et helhetlig miljøinitiativ som økosamfunn fort kan bli en paradoksalt brems på etableringen av økosamfunn.

Regulerings teknisk kan det være mulig å opprette en egen hensynssone for økosamfunn, som kan bidra til å lette planarbeidet og prosessen med å forankre prosjektet på kommunalt og fylkes nivå.

Tekst & innhold:

Frederica Miller

frederica@gaiaarkitekter.no

Simen Torp

simen@filago.no

Design:

Siri C. Warren

Omslagsbilde: Aktivhus AS

Juni 2013, Oslo, Norge

10 ØKOSAMFUNN PÅ 10 ÅR I NORGE